

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Lucie Finková

Transformace korejského hospodářství v letech 1953-79

Transformation of Korean Economy from 1953 to 1979

Praha, 2010

Vedoucí práce: Tomáš Horák, Ph.D.

Poděkování

Chtěla bych tímto způsobem vyjádřit poděkování celé své rodině za neutuchající podporu a pochopení během celého mého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 17. srpna 2010

Lucie Finková

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na výchozí podmínky transformace korejského hospodářství v padesátých letech a především na samotné turbulentní období ekonomického rozvoje jihokorejské ekonomiky za vlády Pak Čöng-hūiho. Analyzuje roli politického vedení země při transformaci a propojení politiky, průmyslového a bankovního sektoru. Podrobně je zde přiblížen proces ekonomického plánování a jeho klíčové prvky. Dále se práce snaží nahlédnout na korejskou společnost, její strukturu a roli při ekonomickém růstu a v neposlední řadě poskytuje shrnutí problematiky ekonomického rozvoje korejského hospodářství a prvků, které ho formovaly.

Klíčová slova

Korea, ekonomická transformace, Pak Čöng-hūi, I Sūng-man, čeboly, hospodářský růst

Anotation

This thesis focuses on the initial conditions of the transformation of Korean economy in the fifties and mainly it focuses on the turbulent period of the economic growth under the Park Chung-hee rule. The thesis analyses the role of the political leadership for the transformation and it also describes the connection of politics, industry and the banking sector. It presents in detail the process of economic planning and its key points. Further the thesis tries to look at the Korean society, its structure and its role for the economic growth. This work provides a summary of the issue of economic development of South Korea and the keypoints which formed it.

Keywords

Korea, economic transformation, Park Chung-hee, Syngman Rhee, chaebol, economic growth

Obsah

Úvod	8
1. Jižní Korea v letech 1953-1960. Rekonstrukce ekonomiky a výchozí podmínky transformace.	11
1.1 Zahraniční pomoc	13
1.2 Ekonomická politika období rekonstrukce	14
2. Ekonomická transformace v letech 1961-1979	17
2.1 Pak Čöng-hüi	17
2.2 Ekonomický náhled na období vlády Pak Čöng-hüiho	19
2.2.1 Období 1962 – 70(71) – industrializace orientovaná na export	19
2.2.2 Strategie těžkého a chemického průmyslu 1972-79	24
2.2.3 Makroekonomické shrnutí v rámci prvních čtyř plánů	30
2.3 Fenomén čebol – tažná síla růstu vs. korupce.....	31
2.4 Hnutí Semaül ~ Nová vesnice.....	33
2.5 Externí faktory formující korejskou ekonomiku.....	36
2.5.1 Vztahy s Japonskem	36
2.5.2 Účast Jižní Koreje ve vietnamské válce	37
2.6 Korejská společnost	37
2.6.1 Socio-politická struktura státu	37
2.6.2 Pracovní síla, odbory	42
Závěr	45
Seznam použité literatury	47
Přílohy	49

Seznam zkratk

CPI	Consumer Price Index / index cen spotřebitelů
KOTRA	Korea Trade-Investment Promotion Agency / Korejské agentura na podporu obchodu a investic
KTA	Korean Trade Association / Korejská obchodní asociace
PPI	Producer Price Index / index cen výrobců
UNKRA	The United Nation Korea Reconstruction Agency / Agentury Spojených národů pro rekonstrukci Koreje
USAMGIK	The United States of America Military Government in Korea / Vojenskou správu armády Spojených států v Koreji

Úvod

V současnosti se Jižní Korea řadí mezi největší ekonomiky světa a je třetí nejsilnější ekonomikou Asie. Není tomu tak dlouho, kdy země naopak patřila mezi nejchudší státy a její existence byla závislá na zahraniční pomoci. Rozdělení korejského poloostrova, vznik dvou republik v roce 1948 a následná korejská válka v letech 1950-53 měly na korejský lid a ekonomiku devastující dopad. Průmysl a infrastruktura musely být budovány téměř od počátku.

Do vývoje na korejském poloostrově tradičně zasahovaly zahraniční velmoci. Na rozvoji Jižní Koreje se od konce 2. světové války významně podílely Spojené státy americké, pro které Korejská republika představovala v době studené války strategicky významný nárazníkový stát. Američané zasahovali do politické i ekonomické oblasti a dlouhou dobu měli rozhodující vliv v otázkách obrany a bezpečnosti státu. Ve snaze zabránit prosazení komunistické ideologie na jihu země podporovaly zkorumpovaný diktátorský režim prezidenta I Sūng-mana (Li Syn-mana), stejně tak jako následující autoritářské režimy. Padesátá léta nepředstavovala pro zemi ekonomicky úspěšné období. Rekonstrukce byla financována prostředky ze zahraničí a I Sung-manovy ekonomické vize byly nedostačující. Zásadní ekonomická změna přišla současně se změnou politické moci. Prezident Pak Čöng-hūi nastartoval v šedesátých letech transformaci ekonomiky a zahájil tak oslňující ekonomický růst. Pakovou snahou bylo vytvořit z Koreje ekonomicky i vojensky nezávislý, autonomní stát. Během relativně krátkého období se mu podařilo prostřednictvím ekonomických plánů a s využitím tradičních korejských korporací, čebolů, vytvořit z Koreje moderní průmyslový stát. Přestože se v průběhu let odhalilo, že rychlý a nevyvážený růst za sebou zanechal hluboké strukturální problémy celé ekonomiky, které vedly až k hluboké ekonomické a finanční krizi v devadesátých letech, patřila role Paka a období jeho vlády k nejvýznamnějším v historii Jižní Koreje.

Tématem této bakalářské práce je transformace hospodářství Jižní Koreje v letech 1953 – 79. Cílem mé práce je shrnutí problematiky rozvoje a transformace ekonomiky Korejské republiky v daném období a objasnění transformačních procesů. Nebude se jednat o pohled čistě ekonomický. Kvůli tradičně velmi úzkému propojení ekonomiky a politiky v Koreji budu vždy stručně zmiňovat i politické události relevantní pro dané období. Zaměřím se na to, jakou roli mělo politického vedení země pro ekonomický vývoj, dále zpracuji hlavní ekonomické strategie v jednotlivých obdobích a podstatu ekonomické plánování, které bylo pro korejskou ekonomiku tak charakteristické. Současně ve své práci objasním problematiku propojení politického, průmyslového a bankovního sektoru a preferenční přístup vybraných podniků k bankovním

produktům a podnikatelským příležitostem. Cílem bude přiblížit určitá specifika korejského rozvojového modelu. Zaměřím se i na otázku tradičních korejských korporací, jakožto nositelů ekonomické transformace, ale také představitelů nadměrné ekonomické koncentrace a korupce. V další části práce se budu věnovat také provázanosti politických, ekonomických a sociálních změn a fungování politického režimu jako takového. Přestože je korejská transformace někdy označována termínem „zázrak na řece Han,“ pokusím se doložit, že rychlý ekonomický růst byl logickým výsledkem souhry vnitřních a vnějších událostí a nejenom vhodně zvolené ekonomické strategie.

V první části práce je shrnut stav ekonomiky po korejské válce a výchozí podmínky transformace. V kapitole je objasněno výsadní postavení Spojených států amerických jakožto hlavního partnera pro poválečnou rekonstrukci a stabilizaci země a propojení USA s I Sūng-manovým režimem. Dále je popsána tvorba nové privilegované vrstvy obyvatel a zakládání prvních velkých korporací, které na své síle získaly především v sedmdesátých a dále pak v osmdesátých letech. Největší pozornost je věnována struktuře a původu zahraniční pomoci, která v poválečném období pomohla Koreji překonat nepříznivé výchozí podmínky ekonomického rozvoje. Pokusila jsem se zodpovědět otázku efektivity poskytnuté pomoci a nastínit ekonomický výkon v padesátých letech pod vedením prezidenta I Sūng-mana.

Druhá, nejrozsáhlejší část práce už zpracovává samotný počátek a průběh ekonomické transformace, za kterým stál Pak Čöng-hūi. Tato část je členěna do několika podkapitol. První podkapitola je věnována samotnému Pak Čöng-hūimu, stručnému popisu jeho nástupu k moci, jeho cílům a základním plánům. Následuje ekonomický pohled na období jeho vlády, jenž je rozdělen do dvou hlavních period – období exportně orientované strategie zaměřené na výroby zpracovatelského průmyslu a období strategie těžkého a chemického průmyslu. Je zde blíže vysvětlen způsob plánování, hlavní reformní snahy vlády a efektivita těchto politik. Na závěr podkapitoly je připojeno stručné makroekonomické shrnutí. Samostatná podkapitola je věnována fenoménu korejských společností - čebolům, jejich vzniku, specifickému vztahu ke státu a také korupci, která byla nedílnou částí jejich fungování.

Další podkapitola se zabývá reformami zemědělství, resp. hnutím Nová vesnice, které proběhlo na počátku sedmdesátých let. V samostatné části se pokusím vysvětlit, že rychlý ekonomický růst nelze přičíst pouze správně zvolené politice exportní strategie, ale také vnějším událostem, ve kterých se světová ekonomika v té době nacházela.

V poslední části jsem se zaměřila na socioekonomickou strukturu společnosti a na fungování režimu. Poukážu na změny režimu, na jejich propojení s ekonomickým rozhodováním a jak na tyto změny reagovala populace. Pozornost jsem věnovala i korejskému obyvatelstvu jakožto zdroji pracovní síly a základnímu nositeli rozvoje. Rozebírám zde pracovní podmínky (především dělníků), jejich práva a postavení ve společnosti.

Při zpracování této práce jsem využívala metodu historicko-analytickou a popisnou, která nejlépe posloužila k uchopení dané problematiky. Jako zdroje mi sloužily tištěné monografie a publikace, převážně v anglickém jazyce a články z odborných časopisů zpřístupněných na internetu.

Pro přepis korejských jmen a slov v textu jsem použila českou transliteraci. V textu je uvedeno pro pojmenování Korejské republiky označení Jižní Korea nebo pouze Korea.

1. Jižní Korea v letech 1953-1960. Rekonstrukce ekonomiky a výchozí podmínky transformace.

Korejská válka¹ měla pro celou zemi, včetně ekonomické situace, ničivé následky. Celková škoda byla přibližně odhadnuta na dvě miliardy amerických dolarů a hrubý národní produkt na obyvatele činil v roce 1953 pouhých 67 amerických dolarů, což bylo méně než před začátkem války. Korea se vlivem válečných událostí a ekonomické destrukce zařadila mezi nejchudší země světa s podobnými příjmy jako např. Indie. Ukazatel HDP/ob. dosahoval nižší hodnoty než v KLR. Poválečná zemědělská produkce byla ve srovnání s předválečným stavem nižší o 27%.

² Ekonomika se navíc potýkala s vysokou inflací, nereálnými směnnými relacemi a vysokou nezaměstnaností.

Aby nedošlo ke kolapsu korejské ekonomiky, bylo nutné zapojit do obnovy země zahraniční pomoc spočívající z velké části na americké podpoře. Tato skutečnost ovlivnila ekonomiku dvojitým způsobem.³ Z krátkodobého hlediska plnily poskytnuté finance svůj účel (a to i přes to, že byly často zneužívány I Sŭng-manem a jeho kabinetem pro dosažení politických a osobních cílů). Z dlouhodobé perspektivy se však pomoc projevila neefektivně. Zvláště v oblasti zemědělství zabránila implementaci účinných opatření. Prezident I se více než o ekonomický rozvoj zajímal o opětovné sjednocení Korejského poloostrova a nerealistické plány na společnou korejskou ekonomiku.⁴ Vlivem změny ve struktuře hospodářství založeného na importní substituci⁵ a rozvoji lehkého průmyslu došlo v tomto období k mírnému růstu ekonomiky.⁶

Po rozdělení spadala jižní část poloostrova do americké sféry vlivu a USA se staly nejdůležitějším korejským partnerem a podílely se na poválečné stabilizaci a rekonstrukci země. Jak už jsem zmínila výše, plynula většina pomoci, zhruba 85% veškerých peněz,⁷ přímo z USA. Američané sledovali v oblasti své vlastní zájmy. V období studené války považovali za nutné, aby se I Sŭng-manův režim udržel u moci a do vedení se nedostali komunisté. Korea

¹ Korejská válka trvala od 25. června 1950 do 27. července 1953, kdy byla podepsána dohoda o příměří.

² STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 122.

³ Tamtéž, s. 126

⁴ Tamtéž, s. 126, 146.

⁵ importní substituce – přednostní rozvíjení těch odvětví zpracovatelského průmyslu, jejichž produkce přispívá k výrobě výrobků, které do té doby byly dováženy (v počáteční fázi jde především o zboží spotřební povahy)

⁶ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 127,128.

⁷ WORONOFF, Jon. *Korea's Economy : Man-Made Miracle*, s. 189.

představovala antikomunistický nárazníkový stát a ekonomická rekonstrukce země byla významným předpokladem pro zajištění politické stability.⁸ Američané se stavěli skepticky k I Sŭng-manově touze sjednotit Koreu jakýmkoliv prostředky a označovali ho za despotického vůdce. Paradoxně to byla právě jejich finanční pomoc, která zaručovala prezidentu I takovou moc. Osobně rozhodoval o všech ekonomických otázkách, obsazoval důležité byrokratické posty, kontroloval armádu i policii.⁹ V žádném případě nebyl pouze loutkou v rukách Američanů. Na domácí scéně se opíral o silnou základnu svých stoupenců. Patřili mezi ně především zemědělci, kteří mu připisovali provedení zemědělské reformy (sám I byl ale ve skutečnosti na začátku proti ní). I přes existující opozici, jež představovala střední třída ve městech, intelektuálové a studenti, byl legitimním vůdcem Koreje až do roku 1960.¹⁰

V Koreji se v 50. letech začala vytvářet nová vrstva obyvatel, kterou můžeme označit jako „závislé kapitalisty“. Tvořili ji ti, kteří získali monopolistická privilegia (viz privatizace japonského majetku)¹¹ a mohli tak těžit ze státní politiky a pobídek. Stejně jako politická elita vzešli z původní vrstvy jangbanů¹² a při privatizaci získali výše zmiňovaná předkupní práva.¹³ V této době byly zakládány první čeboly¹⁴, které se v následujících letech staly tažnou silou ekonomického růstu Koreje.¹⁵ Devět z deseti největších korejských čebolů začaly podnikat právě v tomto období a stát, jakožto patron, byl zásadním stimulem jejich růstu. Stát nejenže

⁸ HYUG BAEG IM. *The US role in Korean democracy and security since cold war era*, s. 4.

⁹ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.30

¹⁰ K svržení I Sŭng-manova režimu dochází následkem studentských povstání v Soulu 19. dubna 1960. Na jeho svržení se podílela souhra několika faktorů. Jednak už USA odmítaly dále tolerovat jeho otevřeně represivní režim, jednak se proti Iovi postavilo i vojenské velení a v neposlední řadě se k demonstrujícím studentům přidali i univerzitní profesori. 26. dubna se tak k moci dostala prozatímní vláda v čele s ministrem zahraničí Ho Čongem. Byla vyhlášena nová ústava a došlo k relativně svobodným volbám, z nichž jako vítěz vzešla demokratická strana. Prezidentem se následně stal Jun Po-sŏn a premiérem Ho Čong. Přestože Čang a jeho strana začali uskutečňovat jisté reformy, v oblastech, které ovlivňovaly velké podnikatele a vysoké vojenské důstojníky, si počínaly nedůsledně. Navíc se země nacházela v ekonomicky nejistém období (devalvace měny→nárůst cen). V roce 1961 byla druhá republika svržena armádou. *Viz. Dějiny Koreje*, s. 257.

¹¹ Privatizace japonského majetku byla provedena souběžně s pozemkovou reformou. Na jihu byla zahájena už v roce 1945 americkou vojenskou vládou a v roce 1950 ji dokončila oficiální jihokorejská vláda. Při privatizaci se uplatnila metoda předkupních práv. Předností při získávání majetku disponovala vrstva obyvatel, která již v minulosti zastávala řídicí pozice v továrnách nebo na statkách. Kupci tak mohli získat majetek za zlomek jeho skutečné ceny. Tato skutečnost vedla k tomu, že se na nejvyšších pozicích opět objevili původně projaponská obchodníci a velkostatkáři a ostatní skupiny obyvatel zůstaly v nerovném postavení. Potřeba provést privatizaci rychle a bez zbytečných průtahů převýšila potřebu uskutečnit ji spravedlivě. *Viz. LEE JONG WON. Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 53.

¹² Jangbani – tradiční privilegovaná vrstva obyvatel za dynastie I

¹³ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 328.

¹⁴ tradiční korejská podniková struktura, typ konglomerátu, dále viz Kapitola 2.5

¹⁵ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.33

umožňoval akvizice podniků a továren, ale především zajišťoval dodávku surovin pro výrobu, poskytoval nižší úroky na půjčky, daňové výhody atd. Bohužel bylo toto prostředí absolutně nepřátelské pro malé a střední podnikatele. Průmyslová struktura orientovaná na velké podniky tedy nebyla výsledkem přirozené tržní soutěže, ale důsledkem vládní politiky, jež nebrala v úvahu dlouhodobé plány pro vytvoření efektivní průmyslové struktury a alokace zdrojů.¹⁶

Můžeme tedy říci, že propojení mezi USA, prezidentem a „závislími kapitalisty“ znamenalo samo o sobě překážku v dynamickém rozvoji korejské ekonomiky.¹⁷ Ta byla v padesátých letech charakteristická právě tímto spojením vyznačujícím se hierarchickou strukturou moci. Na vrcholu pomyslného trojúhelníku stály USA, uprostřed se nacházel prezident společně se státní byrokracií a základnu představovali závislí kapitalisté. Zmíněná struktura neiniciovala žádnou snahu o industrializaci, rozvoj infrastruktury, stimulaci podnikatelského prostředí nebo kumulaci kapitálu. Jediné, čemu se v tomto prostředí dařilo, byla korupce.¹⁸

1.1 Zahraniční pomoc

Už v průběhu korejské války v letech 1950-52 obdržela Jižní Korea zahraniční pomoc dosahující 330 milionů amerických dolarů. Pocházela jednak od různých amerických organizací a dále od Agentury Spojených národů pro rekonstrukci Koreje (UNKRA – The United Nation Korea Reconstruction Agency). Během poválečné rekonstrukce se celková částka poskytnutá od UNKRA vyšplhala na 120 milionů amerických dolarů a oficiální pomoc Spojených států dosáhla 1 745 milionů amerických dolarů. Zahraniční pomoc financovala v tomto období více než 70 % dovozů, které přestože byly oceňovány nadhodnoceným směnným kurzem, tvořily v průměru pouze 11 % hrubého národního produktu.¹⁹

Zahraniční pomoc USA bylo možné rozdělit do čtyř kategorií:

- a) Pomoc, ze které se financoval dovoz zboží (kromě importu amerických zemědělských komodit),
- b) asistence v rámci projektů obecně využívaných k financování investičních projektů,

¹⁶ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 331.

¹⁷ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 20.

¹⁸ LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 26.

¹⁹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 13.

- c) technická podpora – američtí technici a experti a výcvik Korejců v zahraničí,
- d) fond PL 480 určený na dovoz přebytkových zemědělských komodit z USA.

Pomoc v rámci bodů a) a b) tvořila většinu americké podpory. Mezi Koreou a Spojenými státy existovaly spory týkající se alokace fondů v rámci jejich užití a kategorie. Američanům bylo často vyčítáno, že dostatečně neinvestovali do výstavby průmyslové infrastruktury a že většinu pomoci představoval dovoz spotřebního zboží (především potraviny a tabák) a surovin nutných pro výrobu v lehkém průmyslu (např. bavlna).²⁰ Hodnota investičního zboží představovala méně než 14% veškerých importů, které do země putovaly v rámci programů pomoci v letech 1953-61.²¹ Američané si představovali, že budoucnost korejské ekonomiky by měla být založena na zdravé a expandující zemědělské základně, a byli skeptičtí k názoru, že by se Korea měla v budoucnu zaměřit na průmyslovou výrobu.²² Snahou USA bylo především zvládnutí poválečné inflace a zajištění alespoň minimální životní úrovně běžnému obyvatelstvu. Na druhou stranu cílem korejské vlády bylo obnovit produkční kapacity, které byly zničeny v průběhu války, udržet si silnou armádu a zvýšit míru domácí spotřeby. Tyto cíle vyžadovaly vysokou míru investic a domácí spotřeby a byly přirozeně limitovány omezenou nabídkou zdrojů. Korejská vláda se tedy snažila maximalizovat objem příjemců zahraniční pomoci a alespoň v krátké době snížit toto omezení. Přestože se obě strany shodovaly na dlouhodobém cíli samostatného růstu, krátkodobé záměry se rozcházely. V roce 1957 se americké straně podařilo prosadit program finanční stabilizace, který zabránil nekontrolovatelné expanzi peněžní nabídky. Tuto cenovou stabilitu se podařilo udržet až do roku 1960.²³

1.2 Ekonomická politika období rekonstrukce

V roce 1953 dosahoval jihokorejský HNP 47, 9 miliard korejských wonů v současných tržních cenách a HNP na obyvatele 67 amerických dolarů v současných cenách.²⁴ Pro porovnání můžeme uvést, že v roce 1961 byl HNP na obyvatele 82 amerických dolarů²⁵, což ukazuje

²⁰ často se pro označení základních surovin dovozu používá výraz „three whites“ = cement, cukr a mouka

²¹ STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 126.

²² LIE, JOHN. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s.23.

²³ Tamtéž, str. 14-15.

²⁴ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 11.

²⁵ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 138.

relativní stagnaci ekonomiky. Protože neexistují příslušná data, není možné tento výsledek porovnávat s dřívějším obdobím. V roce 1953 celkové výdaje na spotřebu představovaly 91% HNP a tedy pouhých 9% připadalo na úspory. Závislost ekonomiky na zahraničním kapitálu ilustrují následující údaje. Hrubé domácí investice se v roce 1953 pohybovaly kolem 15% HNP, ale hrubé fixní investice činily pouze 7% HNP. A protože hrubé domácí úspory nebyly ani 0,6% HNP, znamenalo to, že 90% tvorby hrubého fixního kapitálu muselo být financováno zahraničním kapitálem.²⁶ V tomto období došlo i k poklesu celkové míry úspor a investic.^{27,28}

V průběhu období poválečné rekonstrukce se korejská čistá obchodní bilance nacházela ve značném deficitu, ale běžný účet byl většinou v rovnováze, především díky transferům ze zahraničí. Problém představovaly zejména směnné relace. Vzhledem k tomu, že domácí inflace vysoce přesahovala inflaci hlavních obchodních partnerů, byl oficiální směnný kurz téměř vždy nadhodnocen, a to i přes časté devalvace wonu. Došlo k vytvoření komplikovaného systému směnných kurzů, který se používal pro komerční účely. Oficiální směnný kurz nebyl pro obchod směrodatný.

Co se týče exportů a importů, snažila se vláda omezit importy zaváděním vysokých cel a dalších kvantitativních restrikcí. Tato opatření podporovala rozvoj spotřebního průmyslu – zpracování potravin a textilu, a tím posilovala importní substituce v těchto oborech. V období rekonstrukce můžeme sledovat klesající tendence exportu, přestože systém směnných relací byl spíše příznivý pro vývoz a vláda sama zaváděla opatření, která by ho podporovala. Jedním z důvodů tohoto slabého výkonu byly nedostatečné produkční kapacity, které zamezovaly zvyšování exportu.

Úroková míra daného období byla udržována na nízké úrovni, aby snižovala náklady kapitálu na investování. Na druhou stranu nepřispívala ke zvýšení domácích investic. Průměrný růst

²⁶ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, str. 11.

²⁷ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 138.

²⁸ Údaje dokládají závislost ekonomiky na zahraničním kapitálu.

Hrubý fixní kapitál představuje souhrn hodnoty pořízených hmotných a nehmotných investic, který není spotřebován, ale je využitý pro další produkci. Tento kapitál nebyl možný zafinancovat penězi, které vytvořila domácí ekonomika, proto byla nutná pomoc ze zahraničí.

Fixní investice se vztahují právě na investice do fixního kapitálu. Oproti hrubým domácím investicím abstrahujeme např. od investic do materiálu nebo finančních aktiv.

ekonomiky v tomto období činil přibližně 4% a byl tažený zejména rychlým růstem výroby v potravinářském a textilním průmyslu.²⁹

Základním makroekonomickým cílem daného období byla ekonomická stabilizace a rekonstrukce, která by bez přílivu zahraničních financí nebyla možná. I přes kritiku nízké ekonomické efektivity nelze této pomoci upřít pozitivní výsledek.

²⁹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 12,13.

2. Ekonomická transformace v letech 1961-1979

Po I Sūng-manově rezignaci se nakrátko zdálo, že Korea směřuje k demokracii. Byla přijata nová ústava, proběhly svobodné volby a do funkce prezidenta byl zvolen Jun Po-sŏn, předseda opoziční demokratické strany. Druhá republika ale neměla dlouhého trvání a byla svržena armádou. Z ekonomického hlediska však můžeme tvrdit, že tato skutečnost byla pro Koreu pozitivní. S nástupem Pak Čöng-hūiho do čela státu začíná zásadní etapa pro ekonomiku Jižní Koreje. Pak si velmi dobře uvědomoval, že je potřeba udělat tlustou čáru za koloniální minulostí země bránící modernímu rozvoji. Stejný názor zastávala i nová administrativa Spojených států amerických v čele s J. F. Kennedym, pro něž Pak se svými antikomunistickými názory představoval vhodného kandidáta na uskutečnění tohoto plánu.

2.1 Pak Čöng-hūi

Pak Čöng-hūi se k moci se dostal 16. května 1961 prostřednictvím vojenského puče, který provedla frakčně rozdělená armáda.³⁰ V průběhu jeho vlády prošla Korea několika politickými režimy.³¹ Pak ospravedlňoval uskutečněný převrat a následný diktátorský režim potřebou růstu ekonomiky a národní prosperity a nutností modernizace země.³² Aby mohl uskutečnit tyto cíle, bylo hlavním úkolem jeho režimu prosadit projekty soustřeďující se na modernizaci a rychlou industrializaci ekonomiky. Těmto záměrům nahrávala i všeobecná nálada v zemi. Většina obyvatel byla ochotna obětovat se pro svou zemi s vidinou úniku z chudoby a otřesných životních podmínek, které jako následek okupace a především války v zemi panovaly.

Ačkoliv se Pak Čöng-hūi dostal k moci násilnou cestou a sám osobně byl skeptický vůči myšlence fungování demokracie v Koreji, nemohl ji hned úplně zavrhnout, protože by tak zničil veškeré demokratické ideály, které mezi lidmi panovaly a naplno se projevíly během studentského povstání roku 1960.³³ Ze strategických důvodů tak podporoval určité normy

³⁰ Pak byl spoluorganizátorem puče spolu s Kim Čöng-pchilem, kteří reprezentovali osmou třídu vojenské akademie, nespokojené mladší důstojníky, kteří naráželi na zkorumpované vedení. *Viz Dějiny Koreje, s. 260.*

³¹ Od května 1961 do roku 1963 vládl prostřednictvím vojenské junty, bylo vyhlášeno stanné právo, uskutečněny čistky v armádě, ve vládě a v jiných společenských kruzích, které byly pro režim nežádoucí. Od roku 1963 do roku 1972 v Koreji fungoval stranický systém, na jehož základě byl Pak zvolen prezidentem 3. republiky. Na konci roku 1972 byla přijata nová ústava *Jusin* a vyhlášena 4. republika, kterou se prezident Pak opět vrátil k přísnému autoritářskému systému. Tento diktátorský režim, založený na využití nátlaku a podpoře celé řady institucionálních, společenských a mezinárodních sil, vydržel až do roku 1979, kdy byl Pak zavražděn.

Viz. Dějiny Koreje, s. 260-264.

³² STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 129.

³³ Studentské povstání se uskutečnilo 19. dubna 1960 a znamenalo konec vlády prezidenta I Sūng-mana.

demokracie. Ve svých projevech sliboval nastolení liberální demokracie ihned po převzetí politické moci. V jeho pojetí byla demokracie jen rétorická zbraň v boji s komunismem. Nicméně existence všeobecného volební práva a dalších svobod před zavedením ústavy Jusin v roce 1972 nedávala lidem důvod, proč obviňovat Pakův režim z porušování demokratických zásad.³⁴

Svůj nástup k moci ospravedlňoval nejenom potřebou modernizace země, ale i velmi populistickým bojem s korupcí, která v průběhu vlády I Sung-mana nabrala ohromných rozměrů. Pak vyhlásil válku korupci a nechal uvěznit zkorumpované politiky, členy armády či podnikatele, dále se pokusil omezit pašeráctví, černý trh a prostituci. Tyto kroky, které podnikl na začátku svého působení u moci, se ve své době staly velmi populárními mezi studenty, intelektuály i městským obyvatelstvem. Nicméně jak dále rozvedu, šlo pouze o prázdná gesta a korupční praktiky byly i v průběhu jeho vlády velmi častými jevy.

Po celou dobu své vlády se v oblasti ekonomiky soustředil na růst tažený exportem, který uskutečňoval pomocí ekonomických plánů. Tato strategie vycházela z předpokladu, že Korea nevlastnila dostatečné přírodní bohatství a domácí trh byl také příliš malý, a tak růst musel být přirozeně postaven právě na exportu. Pak při dosahování tohoto cíle soustředil ve svých rukách moc nad sférou politickou, sociální i ekonomickou.³⁵ Pouze byrokracie, která často zastupovala obchodní zájmy, disponovala určitou schopností mírnit absolutní kontrolu prezidenta. Veškeré plánování bylo prováděno shora a bylo cílováno na preferovaná průmyslová odvětví a na vybrané podniky. Velká změna ve favorizovaných odvětvích proběhla na počátku sedmdesátých let, kdy prezident s velkou pompou oznámil plán na rozvoj těžkého a chemického průmyslu. Tato změna vycházela nejenom z ekonomických předpokladů, ale také z Pakovy touhy vybudovat v Koreji samostatný zbrojní průmysl a snížit tak závislost Koreje na amerických silách.

Jedním z hlavních nástrojů industrializace a hospodářské politiky byla také podpora čebolů. Čeboly se staly nositeli a představiteli korejské ekonomiky jak doma tak ve světě. Společně s bankami a vládou tvořily pomyslný trojúhelník propojený velmi pevnými vazbami. Mezi těmito jednotkami tak protékala řada strategicky důležitých informací a finančních prostředků,

³⁴ YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea.*

³⁵ STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 130.

což způsobovalo, že malé podniky byly diskriminovány ve smyslu přístupu k úvěrům nebo podnikatelským příležitostem.³⁶

Masivní růst ekonomiky, který Korea zažívala za Pakovy vlády, nebyl pouze výsledkem správně zvolené ekonomické politiky. Byl také ovlivněn řadou specifických okolností, které formovaly podmínky, v nichž se země v dané době nacházela. Jednou z nich byla normalizace vztahů s Japonskem v šedesátých letech. To následně zemi poskytlo značnou finanční a technickou podporu.³⁷ Dále Korea dokonale zúročila svou přítomnost ve válce ve Vietnamu a získala jejím prostřednictvím další finanční prostředky. Koreji pomohla i všeobecná situace, v níž se nacházela světová ekonomika šedesátých let.³⁸ V neposlední řadě stála za ekonomickým úspěchem Pakova diktatura, která zajišťovala politickou stabilitu. Ta se následně stala základním předpokladem pro pružnost ekonomického plánování a schopnost rychle reagovat na nové okolnosti.³⁹

2.2 Ekonomický náhled na období vlády Pak Čöng-hüiho

2.2.1 Období 1962 – 70(71) – industrializace orientovaná na export

Rapidní růst korejské ekonomiky za Pakovy éry můžeme rozdělit do dvou fází. V té první, které začala v roce 1962 a trvala až do roku 1970-71, se prezident spolu s vládou snažili podpořit rychlý růst exportu výrobků zpracovatelského průmyslu. V další fázi, trvající do roku 1979, se naopak soustředili na budování těžkého a chemického průmyslu.⁴⁰

V době nástupu Pak Čöng-hüiho k moci se ekonomika Jižní Koreje nacházela ve velmi špatném stavu. Pasivní přístup předchozího vedení měl za následek, že HNP/ob. se od konce války zvýšil pouze o patnáct amerických dolarů. Základním úkolem bylo nejenom nastartovat ekonomiku, ale také reformovat rozvrácený finanční systém.

³⁶ STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 155.

³⁷ Tamtéž, s. 131.

³⁸ KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development*.(Summaries of Class Notes), s. 8.

³⁹ KUZNETZ, Paul, „Causes, consequences, Relevance: Korea's Industrialization,“ in Chang Yun-shik, Lee, Steven, Hugh (eds.). *Transformations in Twentieth Century Korea*, s. 94.

⁴⁰ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 76, 77.

2.2.1.1 Ekonomické plánování

V roce 1961 byla zřízena Ekonomická rada plánování (Economic Planning Board) a zároveň došlo k rozhodnutí, že se ekonomický růst bude uskutečňovat na základě dlouhodobého plánování. Důvod implementace těchto plánů spočíval nejenom v jeho uplatnění jako nástroje růstu, ale zároveň pro Koreu představovaly nutnou podmínku získání hospodářské pomoci od USA a půjček od Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Jako základní strategie byla přijata industrializace zaměřená na export podpořená zavedením úspor z rozsahu, rozvinutými zahraničními technologiemi a manažerským know-how a zlepšením výrobní produktivity. Na úspěch této strategie měla významný vliv skutečnost, že Korea disponovala velkým množstvím kvalifikované a levné pracovní síly. Její odbornost se dále zvyšovala investicemi do vzdělání a lidského rozvoje.⁴¹ Ve snaze přilákat zahraniční kapitál do strategických odvětví nabízela Korea garance investorům a umožnila, aby domácí banky mohly poskytovat preferenční půjčky těm společnostem, které do daných odvětví investovaly. Pro Páka bylo zásadní napojení na bankovní instituce, a proto je na počátku šedesátých let znárodnil (přestože byly v padesátých letech privatizovány).⁴²

Při plánování se prezident spoléhal zejména na domácí odborníky. Do plánování zasahovalo šest sekcí – politické vedení, plánovací kancelář, rozpočtové oddělení, statistické oddělení, média a skupiny odborníků (viz Graf 1). Jak je z grafu patrné, na nejvyšším postě se nacházelo politické vedení, které celý proces řídilo. Specialisté poskytli odborné znalosti a plánovací techniky a tři vládní agentury (plánovací, rozpočtová, statistická) vzájemně spolupracovaly. Centrální role náležela plánovací kanceláři, pod kterou se nacházelo rozpočtové a statistické oddělení.⁴³ Tato tři oddělení byla součástí Ekonomické rady pro plánování, jež měla na starosti ekonomické plánování, implementaci vládní politiky, tvorbu rozpočtu, řízení zahraničního kapitálu, výzkum a další související oblasti. Disponovala rozsáhlými pravomocemi a autoritou.⁴⁴ Důležitá byla také úloha médií, která ovlivňovala priority cílů a zastupovala zpětnou vazbu.

⁴¹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 282.

⁴² KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 21

⁴³ KIM, INCHUL. Korea's Economic Development.(Summaries of Class Notes), s. 14.

⁴⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 62.

Dalšími hráči, kteří se podíleli na přípravě ekonomických plánů, bylo Ministerstvo obchodu a průmyslu nebo Ministerstvo pro vědu a technologii. Tato ministerstva měla pouze poradní funkci a jejich připomínky se odrážely spíše v dlouhodobých plánech.⁴⁵

Ekonomická rada pro plánování jako orgán a lidé, kteří zde pracovali, neměli často s plánováním předchozí zkušenosti. Kvalita plánů a jejich struktura v průběhu let prošla značným vývojem. Plány získávaly mnohem sofistikovanější podobu, využívalo se nových statistických nástrojů a modelů. Lze pozorovat i změny v hlavních cílech. V počátcích se jednalo o čistě ekonomické cíle, později se zdůrazňovala potřeba modernizace ekonomiky a udržitelného růstu. Paradoxně v rámci třetího plánu (v jehož průběhu byla představena strategie těžkého a chemického průmyslu, která přispěla k nerovnoměrné průmyslové koncentraci) byla zdůrazněna potřeba harmonie a vyrovnaného růstu. Plán měl obecně podobu rámcového dokumentu, který obsahoval určitý cíl a několik projektů navržených pro jeho dosažení. Na jeho základě pak byly vypracovány podrobné krátkodobější plány a strategie, které byly následně legislativními orgány přeměněny do podoby zákonů, opatření a nařízení. Důležitým charakteristickým znakem byla značná flexibilita plánování, která umožňovala pružně reagovat na nové skutečnosti.

Pokud se podíváme podrobněji na obsah plánů v prvním období Pakovy vlády, tak v rámci prvního plánu se vláda zaměřila především na výstavbu průmyslu pro výrobu syntetických látek, obuvi a dále poskytla finance na rekonstrukci infrastruktury jako takové. V tomto období šlo tedy spíše o přípravu základů pro exportní strategii, která byla naplno implementována až v rámci druhého plánu. Změny v průmyslové struktuře a podíly exportu na HDP můžeme sledovat v příloze v Tabulce 1 a 2. Lehký průmysl postupně ztrácel ve prospěch těžkého průmyslu. Podíl obchodu na HNP v prvním plánu mírně překročil 26%, ale už v druhém plánovacím období se tento údaj zvýšil na 36%.

V druhém pětiletém plánu, který trval do roku 1971, vláda pokračovala nastoupenou cestou a oficiální podpora byla zaměřena do sedmi odvětví – strojírenství, stavba lodí, textilní průmysl, elektronika, petrochemie, barevné kovy a ocelářství.⁴⁶

⁴⁵ SUNG DEUK HAHM; PLEIN, L. CHRISTOPHER. Institutions and Technological Development in Korea: The Role of The Presidency. *Comparative Politics* [online]. Oct., 1995, Vol. 28, No. 1, [cit. 2010-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/421997>>.

⁴⁶ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 21.

V rámci první fáze proběhly celkem dvě kola pětiletých ekonomických plánů (Viz Tabulka 3). Jak můžeme v tabulce vidět, došlo v tomto období k nadprůměrnému splnění růstových plánů. V letech 1962 – 66 byla plánovaná míra růstu ekonomiky 7,1%, zatímco ve skutečnosti ekonomika rostla tempem 7,8% a v období druhého pětiletého plánu 1967-71 to bylo dokonce 9,6% oproti plánovaným 7%.⁴⁷

2.2.1.2 *Souhrn uskutečněných reforem – finanční systém, směnný kurz, podpora exportu*

V průběhu první fáze vláda uskutečnila řadu specifických reforem, ale ty nejdůležitější z nich směřovaly na podporu exportu výrobků zpracovatelského průmyslu nebo na podporu zvýšení míry úspor a investic. Je třeba si uvědomit, že Korea byla na počátku šedesátých let stále silně závislá na pomoci Spojených států. Když prezident USA J. F. Kennedy pohrozil jejím snížením, pokud Korea nenastoupí cestu demokracie, musel Pak začít hledat jiné alternativy zdroje devizových příjmů. Těmi se stal, pokud přihlédneme ke skutečnosti, že Korea nedisponuje velkými zásobami nerostných surovin a export rýže byl od pozemkové reformy také zanedbatelný, právě export zboží zpracovatelského průmyslu.

Mezi reformy, které vláda v šedesátých létech provedla, patřila reforma finančního systému. Jejím cílem bylo získat kontrolu nad inflací a zvýšit nízkou míru úspor, která v letech 1963-64 dosahovala v průměru pouze 10% HDP. Za tímto účelem byla v roce 1965 zvýšena nominální úroková míra.⁴⁸ Vývoj úrokové míry nám naznačuje Tabulka 4 v příloze. Úroková míra jednoletých vkladů byla v roce 1965 zvýšena z 15 % na 26,4 %, což se zřetelně projevilo v celkových úsporách, které se ke konci roku 1966 téměř zdvojnásobily. Aby vláda mohla bez problému implementovat své záměry, došlo k institucionálním změnám v bankovním sektoru a způsobu jmenování osob na důležitých finančních postech. Vše přímo podléhalo prezidentu Pakovi, resp. vládě.⁴⁹

Pro uskutečnění Pakových plánů měla zásadní význam také reforma směnného kurzu, ke které došlo v letech 1964-65. Prostřednictvím této reformy vláda devalvovala korejský won a přijala systém floatingu, plovoucího kurzu, jenž měl umožnit pružně reagovat na tržní nabídku a poptávku. Avšak dalšími zásahy vlády na směnném trhu byl tento systém změněn na crawling

⁴⁷ KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development*. (Summaries of Class Notes), s. 7.

⁴⁸ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 78.

⁴⁹ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 63.

peg⁵⁰. Po této reformě vláda zrušila ad hoc nástroje, jež využívala pro podporu exportu před jejím uskutečněním, a vyhlásila nová rozsáhlá opatření pro podporu exportu, která již byla kompatibilní s novým systémem směnného kurzu.⁵¹

Mezi jednotlivé nástroje na podporu exportu výrobků zpracovatelského průmyslu patřila výše zmiňovaná devalvace wonu v roce 1964 a celý balíček pobídek. Tento systém pobídek můžeme rozdělit na a) *podporu odvětví pro export* (např. bylo exportérům povoleno importovat více nerostných surovin, než potřebovali pro reexport, a tento přebytek se použil na výrobu určenou pro chráněný domácí trh, k dalším nástrojům podpory pak patřil preferenční přístup k exportním licencím, systém cílování exportu, v rámci kterého byly stanoveny roční cíle exportu obvykle podle komoditních skupin a destinací, a skutečně dosažené výsledky pak byly s těmito cíly porovnávány), b) *daňové pobídky* (např. snížení daně z příjmu u zboží určeného pro export), c) *finanční podpora* (např. půjčky exportérům na základě preferenční báze) a d) *administrativní podpora* (např. podpora vládní organizace KOTRA (Korea Trade Promotion Association), která se zaměřila na marketingové aktivity v zahraničí nebo měsíční konference (Monthly Export Promotion Conference, později Monthly Trade Promotion Conference), které sloužily k šíření vládní strategie na podporu exportu a prostřednictvím kterých mohly být pružně řešeny nově vzniklé problémy přímo na nejvyšší úrovni.) Podrobný přehled nástrojů na podporu exportu je uveden v příloze Tabulce 5.

Přestože v této době proběhly určité pokusy o liberalizace importů, obecně lze říci, že korejský trh byl silně chráněn. I přes snížení položek, které bylo zakázáno dovážet, platilo, že dovoz zboží zpracovatelského průmyslu byl zakázán, vyjma toho zboží, které nebylo možné v Koreji vyrobit v dostatečném množství. Oficiální strategii představovala sice podpora exportu, ale simultánně se aplikovala i strategie importní substituce.⁵² Pokud se podíváme na strukturu importu (viz Tabulka 6) je patrný dlouhodobý nárůst dovozu kapitálového zboží (např. strojů). Na konci šedesátých let se podílely 32% na celkových importech. Rostl i dovoz výrobního zboží, které bylo většinou určené k dalšímu zpracování. Pokles dovozu zaznamenala oblast potravin, nápojů

⁵⁰ crawling peg – systém pevného nominálního kurzu s pravidelnými, předem ohlášenými úpravami centrální parity vůči referenční měně.

⁵¹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 16.

⁵² PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 79.

a tabáku. Většina importů pak pocházela z USA a Japonska (zvláště po urovnání vzájemných vztahů).⁵³

Výkon ekonomiky mezi lety 1961-73 byl přes veškeré potíže nevídaný, zvláště s přihlédnutím k předcházejícím ekonomickým výsledkům. Ekonomika rostla v průměru tempem 8,7%, tedy zhruba dvakrát rychleji než v předchozím období. Země se stále potýkala s vysokou inflací, která byla nicméně nižší než v předchozím období. Došlo také k velké změně ve struktuře hospodářství (viz Tabulka 1).⁵⁴ Klesal podíl zemědělství na úkor průmyslu a služeb a v rámci výrobní struktury zvyšoval svůj podíl těžký a chemický průmysl.

Ekonomický růst však působil i sociální nepokoje. Přestože se podařilo všeobecně snížit chudobu, vytvořila se propast mezi rychle se industrializovanými městskými oblastmi a tradičními venkovskými oblastmi. Stejně disproporce se tvořily i mezi jednotlivými regiony (Pak například favorizoval svůj rodný region Tegu) a průmyslovými sektory.

Exportně orientovaná strategie se v šedesátých letech začala jevit vzhledem ke snižující se konkurenceschopnosti jako nedostačující. Problémy spočívaly na straně nabídky, tedy ve stagnující produktivitě a stagnujícím technologickém pokroku korejské ekonomiky. Vláda na tyto problémy většinou nereagovala a změnila preferovaný sektor z lehkého průmyslu, náročného na pracovní sílu, na těžký průmysl, vyžadující kapitál a technologii. Proč se k tomuto kroku Korea rozhodla, přiblížím v následující části práce.

2.2.2 Strategie těžkého a chemického průmyslu 1972-79

Na konci šedesátých let se obchodní bilance nacházela v hlubokém deficitu. Tento nárůst deficitu byl způsoben především růstem importů do země.⁵⁵ Pokračování v exportu produktů lehkého průmyslu, které bylo náročné na dovoz inputů, by situaci to neřešilo. Pak si uvědomil, že nemůže stavět budoucnost Koreje pouze na vývozu produktů lehkého průmyslu. Korea zároveň začala čelit obchodním bariérám na dovoz produktů náročných na lidskou práci ze strany

⁵³ COLE, David C., LYMAN, Princeton, N. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 130.

⁵⁴ KRAUS, LAWRENCE B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 114.

⁵⁵ Nárůst importů nebyl výsledkem jejich liberalizace, ale spíše důsledek rostoucí poptávky výrobních podniků.

rozvinutých zemí.⁵⁶ Při změně strategie hrálo v neposlední řadě roli i Pakovo rozhodnutí začít budovat vlastní zbrojní průmysl, kterým by se Korea vymanila z přílišného vlivu USA.⁵⁷ Samy USA na základě Nixonovy doktríny⁵⁸ proklamovaly, že v budoucnu nebudou přímo zasahovat do ozbrojených konfliktů v Asii. V této době došlo také ke snížení amerických pozemních jednotek v Koreji a ke zlepšení amerických vztahů s Čínou. Vláda také využívala při prosazování nového hospodářského programu všeobecné protiamerické nálady panující mezi korejským lidem. Zároveň to však neznamenovalo, že by Korea odmítala pomoc Američanů v oblasti dovozu nových technologií nebo příjmu investic. Naopak, nový program byl značně náročný na finanční zajištění, a tak byl příliv zahraničních investic nutný. Rozhodnutí přesměrovat veškeré investice do těžkého a chemického průmyslu bylo uskutečněno pouze prezidentem, jeho přímými ekonomickými poradci a ministerstvem obchodu a průmyslu, bez konzultace ostatních relevantních ministerstev a zástupců průmyslových odvětví.⁵⁹ Ekonomická rada plánování ztratila v tomto období své výsadní postavení a Pak se spíše opíral o rady svých nejbližších poradců a technokratů. Záměrem vlády bylo vyřešit problém závislosti na dovozu polotovarů a průmyslového zařízení (v první fázi této strategie nebyl na prvním místě export produktů chemického a těžkého průmyslu) a změnit průmyslovou strukturu. Plán na rozvoj těžkého a chemického průmyslu, oficiálně zveřejněný v lednu 1973, se stal nedílnou součástí reformy Jusin. Lze říci, že tvrdý režim nastolený spolu s novou ústavou byl předpokladem ekonomické strategie těžkého a chemického průmyslu a že jeho úspěch závisel právě na faktu, že jeho uskutečnění nebránila žádná politická opozice nebo jiné rušivé síly. Rychlý ekonomický růst byl vykoupen ztrátou osobních svobod v rámci systému Jusin.

Prezident Pak v rámci strategie vyslovil smělý plán na dosažení exportních příjmů ve výši deseti miliard amerických dolarů a HNP/ob. ve výši jeden tisíc amerických dolarů do začátku

⁵⁶ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 21.

⁵⁷ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 143.

⁵⁸ Nixonova doktrína – v rámci doktríny prezident USA Nixon v roce 1969 prohlásil, že by se v oblasti bezpečnosti měly asijské státy spoléhat více na sebe a že se USA nebudou nadále přímo účastnit ozbrojených konfliktů.

⁵⁹ Hlavními strůjci strategie těžkého a chemického průmyslu byl prezident Pak Čong-hūi, O Wōn-čchōl (- vrchní hospodářský tajemník 2. hospodářského sekretariátu) a Kim Čōng-njōm (poradce pro ekonomické záležitosti). Kim se soustředil na finančně-ekonomickou stránku programu, O byl autorem hlavních nosných myšlenek a vizí a Pak seskupení zastřešoval svou mocí. Viz. *Korea's Development Under Park Chung Hee*.

osmdesátých let. Export těžkého a chemického průmyslu se na tom měl podílet více než 50%.⁶⁰ Podstatnou součástí uskutečnění tohoto cíle byla i kampaň na podporu rozvoje národní vědy a vzdělanosti. Vláda podnikla kroky pro zvýšení nábory studentů vysokých škol a založila několik výzkumných institucí na podporu výzkumu a rozvoje oborů těžkého a chemického průmyslu.⁶¹ V tomto ohledu dosáhla Korea velmi dobrých výsledků a zaznamenala nárůst odborné vzdělanosti obyvatel, především ve vědeckých, inženýrských a technických oborech.

Přestože se jednalo o velmi smělý plán, vedení věřilo, že stanovených cílů bude možno dosáhnout. Inspirovali se především úspěšným příkladem Japonska a jeho desetiletým plánem na rozvoj těžkého a chemického průmyslu, který proběhl v letech 1957 až 1967. Jestliže hodnota exportu v Japonsku v roce 1955 dosahovala pouze 2 miliardy amerických dolarů, na konci plánovaného období, tedy v roce 1967, dosáhl japonský export hodnoty 10 miliard dolarů, z nichž bylo 78% vyprodukováno právě těžkým a chemickým průmyslem. V tomto ohledu byla korejská ekonomika velmi podobná té japonské. Korejské exporty v roce 1970, tedy zhruba dva roky před vyhlášením nového plánu, dosahovaly pouze 1 miliardy amerických dolarů.⁶²

Mezi strategické priority nového plánu patřila orientace na export, dlouhodobé plánování a vytvoření fixního investičního fondu v hodnotě deset miliard amerických dolarů. Byla zvolena strategická odvětví, na jejichž rozvoj se stát prioritně zaměřil. Jednalo se o ocelářství, petrochemii, loďařství, zpracování barevných kovů, strojírenství (včetně automobilového průmyslu) a elektroniku. Celý program byl zaměřen na dosažení čtyř základních rozvojových cílů: a) výstavbu ekonomiky, b) rozvoj lidských zdrojů, c) vybudování samostatné národní obrany a d) rozvoj venkova.⁶³

2.2.2.1 Akce na podporu plánu, pobídky vůči domácím firmám

Přestože v roce 1973 světovou ekonomiku zasáhl první ropný šok, ekonomice Jižní Koreje se z něj nakonec podařilo profitovat prostřednictvím svých stavebních firem na Dálném východě. To vládu silně povzbudilo, takže se mohla plně zaměřit na rozvoj plánovaných strategických odvětví.

⁶⁰ PAK ČIN-KŮN (박진근). *Hankuk jökte čöngkwönüi čujo kjöngččöngčhäk* (한국 역대정권의 주요 경제정책), s. 172.

⁶¹ KIM KWANG SUK, KIM JOON-KYUNG, „Korean Economic Development: An Overview,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 22.

⁶² KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 172.

⁶³ KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 173.

Vláda se do nich snažila soustředit veškeré finance. Využila k tomu jednak finanční a fiskální nástroje, ale i depreciační kurzu.⁶⁴ Přes inflační tlaky vláda prosazovala expanzivní fiskální a monetární politiku. Dále mobilizovala technologie, pracovní sílu v relevantních oborech a podnikavost. Je zajímavostí, že například Světová banka byla proti tomuto kroku a namítala, že je pro Koreu příliš brzy rozvíjet tato odvětví.

Ještě před samotným započítáním plánu byl vytvořen propagační tým, který měl sloužit k jeho prezentaci a podpoře v zahraničí a jako nástroj na získání potřebných financí. S jeho pomocí mělo být získáno zhruba 5,8 miliardy amerických dolarů ve formě zahraničních půjček a zahraničních investic. Tým uspořádal ve Spojených státech a Japonsku řadu seminářů a přednášek a snažil se přesvědčit politiky a potenciální investory o podpoře plánu. Během let 1973 a 1975 získala Korea díky těmto snahám zahraniční kapitál ve výši 3,1 miliardy amerických dolarů.⁶⁵

Dalším krokem k zajištění dlouhodobého kapitálu bylo poskytnutí pobídek domácím společnostem, které do strategických odvětví investovaly. Nebylo úplně snadné přimět firmy ke vstupu do těchto odvětví, vzhledem k nutnosti dlouhodobého investování a nepředvídatelné návratnosti investic. Čebolům byly přímo nabízeny jednotlivé projekty spolu s balíkem pobídek, včetně daňového zvýhodnění. V praxi to vypadalo například tak, že když společnost Hyundai začala vyrábět tankery, vláda poskytla výhody pro dovozce ropy, kteří využívali k dopravě právě jejich lodě. Pokud tyto pozitivní podněty nebyly účinné, přiklonila se vláda k variantě vyhrožování, tzn. že ukončila podporu v jiných oblastech jejich podnikání.⁶⁶ Strategické financování představovalo 50,2% všech půjček, které banky v letech 1977-80 poskytly, a investice do zařízení pro těžký a chemický průmysl představovaly 76% veškerých investic do výrobního sektoru v letech 1974-79.⁶⁷

Nedílnou součástí strategie bylo i vybudování průmyslových komplexů. První akcí tohoto druhu se stal komplex zaměřený na těžké strojírenství v Čchangwönu na jihovýchodě země. Tento komplex se měl řadit mezi největší svého druhu na světě. Cílem bylo vystavět více než sto

⁶⁴ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 144.

⁶⁵ KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 184.

⁶⁶ PERKINS, DWIGHT H., „Structural Transformation and the Role of the State: Korea, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 82.

⁶⁷ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 287.

továren, které by zaměstnaly přes sto tisíc dělníků. Na tento projekt navázala zákonem podporovaná stavba dalších komplexů zaměřených na další strategická odvětví. Jednalo se například o komplex v Kumi zaměřený na elektroniku, v Pchohangu na zpracování ocele nebo komplex v Jočchönu zaměřený na petrochemii. Na výstavě se kromě státu podílela řada čebolů.

2.2.2.2 První ropný šok

Jak už jsem zmínila výše, byla korejská ekonomika na počátku implementace nové strategie postižena prvním ropným šokem. Pro korejskou ekonomiku toto znamenalo značný otřes, ze kterého se ale poměrně rychle „otřepala“. Jižní Korea, jako čistý dovoze ropy, negativně pocítila masivní nárůst ceny ropy a s ním spojený růst úrokových měr ve světě. Vláda musela na situaci rychle reagovat. Následky nesli i běžní občané, protože reálné mzdy klesly o 6% v roce 1974 a na stejné úrovni se držely i v roce 1975. Vláda se rozhodla nezpomalovat růst ekonomiky a dodržet plány rozvoje těžkého a chemického průmyslu. Byla zvolena tři základní opatření.

- a) agresivní exportní strategie, diverzifikace produktů a trhů, zvýšení konkurenceschopnosti na základě devalvace wonu v roce 1974,
- b) založení stavebních (konstrukčních) firem v zahraničí, především na Dálném východě,
- c) půjčky na zahraničních trzích za účelem zvýšení domácích investic.⁶⁸

Korea se snažila přenést se přes pokles v příjmech prostřednictvím rychlejšího růstu. Nakonec se ukázalo, že tato strategie byla úspěšná, a země získala větší konkurenceschopnost na zahraničních trzích. Přesto stál první ropný šok Koreu kolem 7 % HDP⁶⁹ a částečně se zpozdila implementace třetího plánu.

2.2.2.3 Efektivita strategie těžkého a chemického průmyslu

I přes ropný šok vláda své plány nijak nezměnila a nadále se soustředila na intenzivní rozvoj těžkého a chemického průmyslu. Otázkou však zůstává, zda lze v konečném důsledku tuto strategii považovat za úspěšnou. Na jedné straně byla řada projektů úspěšně dokončena, byla

⁶⁸ KRAUSE, LAWRENCE B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 118.

⁶⁹ KRAUSE, LAWRENCE B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945-95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 117.

také zlepšena průmyslová struktura, na druhé straně ekonomika trpěla neefektivní alokací zdrojů, přílišnou expanzí čebolů a s ní související ekonomickou koncentrací.⁷⁰ Důvodem neúspěchu při dosahování stanovených cílů byl především nedostatek informací a expertíz, které byly zásadní při formulování a implementaci nového směru. Například produkty lehkého průmyslu ztratily svou konkurenceschopnost kvůli nedostatku kapitálu v jejich odvětví. Naopak bylo provedeno několik investic do zařízení pro těžký průmysl, které nebyly nikdy efektivně využity. Firmy, které takto investovaly, pak nemohly splácet půjčky a to zatěžovalo výkazy bank a vládní rozpočty. Míra návratnosti kapitálu (založená na mezinárodních cenách) pro těžký a chemický průmysl činila v roce 1970 8,3%, v roce 1975 14,9%, v roce 1978 14,8% a v roce 1983 14,8%. Oproti tomu míra návratnosti u lehkého průmyslu ve stejných letech byla 13,3%, 22%, 22,9% a 14,3%. Ekonomická efektivita v oblasti těžkého a chemického průmyslu dosahovala nižší úrovně než v lehkém průmyslu.⁷¹ Samozřejmě došlo k růstu závislosti na zahraničí v důsledku přílivu zahraničního kapitálu, tak jak to ukazuje Tabulka 7 v příloze. Jednalo se především o státní a komerční zahraniční půjčky, přímé zahraniční investice nebyly ještě v tomto období standardní. Opět se zvýšily inflační tlaky a bilance se dostala do značné nerovnováhy. Na konci sedmdesátých let ekonomiku ještě zasáhl druhý ropný šok, následná světová recese, špatná úroda a vypjatá domácí politická situace⁷², což mělo za následek, že se země v roce 1980 dostala do krize a růst HDP se dostal do záporných čísel (viz Tabulka 8 v příloze). Špatné ekonomické a politické výsledky otřásly Pakovou sebejistotou. Mezi první reakce na nastalou situaci patřily změny na vysokých státních postech. Pak odvolal svého náčelníka štábu, zástupce ministerského předsedy a ministra financí. Tyto změny ukazovaly odklon od politiky, jejíž prioritou byl rychlý růst chemického a těžkého průmyslu, k politice ekonomické stabilizace. V dubnu 1979 představila Ekonomická rada plánování celý balík stabilizačních opatření pod názvem Komplexní stabilizační plán. Prezident osobně uznal, že ekonomika potřebuje změnu. Dříve než mohl sám zahájit aplikaci nového plánu, byl v listopadu 1979 zavražděn. Nicméně tato stabilizační opatření se stala základem ekonomických rozhodnutí následujícího období.

⁷⁰ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 144.

⁷¹ KRUEGER, ANNE O., „Korean Industry and Trade Over Fifty Years,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 318.

⁷² Ve volbách do Národního shromáždění, které se konaly v roce 1978, zvítězila opoziční strana (Nová demokratická strana) oproti vládnoucí Demokratické republikánské straně. Přesto opozice nebyla schopna vytvořit většinu.

2.2.3 Makroekonomické shrnutí v rámci prvních čtyř plánů

(Dané ukazatele můžeme sledovat v příloze v Tabulce 1, 2, 3, 8, 9, 10 a 11.)

V průběhu prvních čtyř plánů Korea dosáhla s výjimkou posledního období vyšších růstů, než bylo plánováno. Pokud toto porovnáme se situací ekonomiky v padesátých letech, došlo k ohromnému pokroku. Rychlý růst byl ale dosažen na úkor ekonomické stability a až do konce sedmdesátých let byl provázen vysokou inflací. Index cen výrobců (PPI – Producer Price Index) rostl v letech 1961-79 průměrně 20%. Závratně se také zvyšovaly ceny nemovitostí, což hluboce zasahovalo do života všech Korejců. Tento růst byl způsoben především nedostatečnými investicemi do rozvoje realit, protože většina financí byla soustředěna do průmyslu. Mezi rokem 1977 a 1978 se cena půdy zdvojnásobila a během let 1965 a 1978 vzrostly ceny domů třicetkrát a cena půdy určená ke stavbě obytných domů se zvýšila sedmdesátdevětkrát.⁷³

Růst všeobecného blahobytu nám ilustruje nárůst ukazatele hrubého domácího produktu na obyvatele, který se zvýšil z úrovně 82 amerických dolarů v roce 1961 na 266,72 amerických dolarů v roce 1970. Průměrný roční přírůstek v tomto období tedy dosáhl 12,6%. Pro porovnání v roce 1970 byl ještě HDP/ob. vyšší v KČLR, ale v roce 1975 Jižní Korea KČLR přesahuje zhruba o sto amerických dolarů. Nejznamenatelnější byl nárůst exportů, jejichž hodnota se zvýšila z 53 milionů na 1,227 miliardy amerických dolarů v roce 1978.⁷⁴

Podívejme se nyní na bilanci, úroveň exportů a importů a míru závislosti na zahraničí. Sama exportní strategie, která byla v daném období aplikována, předurčovala masivní rozvoj zahraničního obchodu. Do poloviny sedmdesátých let rostly exporty meziročně o 40%. I poměr exportu a importu na HNP vzrostl v období mezi prvním a čtvrtým plánem z 26,2% na 70,6%. Exportní strategie měla také za následek rychlý nárůst dovozu kapitálového zboží a obchodního deficitu, což následně implikovalo masivní nárůst zahraničního dluhu.⁷⁵

V oblasti rozdělení příjmů na základě Giniho koeficientu⁷⁶ je patrné, že rychlý hospodářský růst byl doprovázen zhoršením redistribuce příjmů. Hodnota Giniho koeficientu vzrostla z 0,3439 v roce 1965 na hodnotu 0,3891 v roce 1980. Toto je přirozený důsledek tehdy aplikovaného

⁷³ CLIFFORD, Mark L. *Troubled Tiger. Businessmen, Bureaucrats and Generals in South Korea*, s. 132.

⁷⁴ YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea*.

⁷⁵ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 153.

⁷⁶ Giniho koeficient – charakterizuje rozložení bohatství a důchodů, hodnoty koeficientů leží v intervalu <0,1>, přičemž hodnota 0 značí maximálně spravedlivé rozdělení a hodnota 1 jeho opak

principu „růst na prvním místě, přerozdělení později“ a nevyvážené růstové strategie. Míra nezaměstnanosti ve sledovaném období klesala v důsledku vzniku nových pracovních míst. Dlouhodobý trend růstu reálných mezd se nacházel pod úrovní růstu reálného HNP, s výjimkou konce šedesátých a sedmdesátých let. Tato skutečnost byla způsobena nedostatkem vysoce kvalifikované pracovní síly v oblasti těžkého a chemického průmyslu.⁷⁷

Jak jsem již zmiňovala výše, došlo i ke kvalitativnímu zlepšení průmyslové struktury. Do konce čtvrtého plánu sledujeme nárůst sekundárního sektoru na 30% a přirozený pokles primárního sektoru. Podíl lehkého průmyslu k těžkému a chemickému průmyslu se snížil z 65,9% v prvním plánu na 47,1% v plánu čtvrtém.

2.3 Fenomén čebol – tažná síla růstu vs. korupce

Při zpracování problematiky jihokorejské ekonomické transformace není možné nevěnovat se otázce tradičních korejských korporací, čebolů, které při ní sehrály zásadní roli. Čeboly se začaly formovat už v padesátých letech, ale teprve v období Pakovy vlády se z nich stala nedílná součást rychlého ekonomického růstu a industrializace Jižní Koreje. Pak plánoval řídit ekonomický rozvoj prostřednictvím těchto státem ovlivňovaných společností, které představovaly zásadní předpoklad stabilních dlouhodobých plánů.

Základní formace těchto korporací vycházela ze čtyř kroků: 1) získání kontroly nad továrnami vlastněnými Japonci po osvobození, 2) zpracováním „three white’s“ (cement, cukr, mouka) v padesátých letech, 3) využitím „vietnamského boomeru“ (viz Kapitola 2.8), 4) účasti v Pakových plánech industrializace. Ve všech těchto bodech byla zásadní podpora ze strany státu.⁷⁸

Poté, co se Pak dostal k moci, chtěl v rámci boje s korupcí od počátku demonstrovat svůj postoj vůči nejvyšším manažerům čebolů.⁷⁹ Původně se Pak nacházel v silně nadřazené pozici. Navíc potřeboval provést viditelné kroky při likvidaci korupce, kterou při převzetí moci sliboval vymýt. Jako důkaz nechal zavřít desítky manažerů nebo jim byl zabrán majetek, který nashromáždili za předchozího režimu. Fakticky se ale jednalo o divadlo pro obyvatele, v němž Pak demonstroval sílu státu. Většina obchodníků byla propuštěna ihned po podepsání prohlášení, že své jmění darují na potřeby vlády k budování národní ekonomiky. Navíc s většinou z nich pak byly sjednány investice v prvním pětiletém plánu (reciprocitně obdrželi výhodné půjčky od

⁷⁷ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 154,155.

⁷⁸ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 93.

⁷⁹ KIM HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 80.

vlády) a někteří z nich byli následně vysláni do zahraničí, aby zde vyjednali další půjčky.⁸⁰ Čeboly ale nefungovaly pouze jako loutka v rukou vlády, dokázaly si také diktovat své podmínky, a to zvláště po upevnění své pozice. Vláda a čeboly tedy představovaly dvě strany, které se navzájem potřebovaly k přežití.

Stát od začátku pracoval na vytváření „korporátního blahobytu“. Čebolům byly například udělovány investiční licence, které zajišťovaly monopolistické výhody u daných komodit, byly jim prodávány státem vlastněné podniky, měly přednostní právo na zahraniční obchody a samozřejmě jim byly poskytovány výhodné úvěry, daňové úlevy a další finanční pobídky. Vzhledem k tomu, že stát ovládal veškeré banky, mohl tak kontrolovat přístup čebolů k financím. Pokud se společnost státu svým chováním (špatnými výsledky, odmítnutím investovat do přikázaného odvětví atd.) znelíbila, skončila většinou bankrotem (alespoň v počáteční fázi, protože v dalších fázích, kdy čeboly narostly do gigantických rozměrů, by jejich pád znamenal ohrožení celé ekonomiky).

V souvislosti s čebolami je třeba zmínit i problematiku korupce, která existovala jak na straně vlády, tak na straně podniků, a obě strany vlastně propojovala. V předchozích částech jsem analyzovala ekonomickou i politickou podstatu Pakových rozhodnutí, tedy to, jakým způsobem vedl ekonomiku. Ve skutečnosti tato rozhodnutí byla často prováděna ne na základě ekonomické efektivity, ale na základě konexí či vlastního prospěchu. Pevné vazby mezi státem, reprezentovaným vládní byrokracií, velkými společnostmi (čeboly) a bankami byly důležitou součástí stability celého systému. Přestože v počáteční fázi ekonomického růstu mohly tyto speciální vazby ušetřit určité transakční náklady, stále šlo o jasnou korupci. Výše jmenované vztahy měly podobu výměného obchodu – stát se společnostmi preferenčně zacházel a ony byly schopny vykazovat nadprůměrný ekonomický výkon. Postupem času spolu s upevňováním diktátorství se tento vztah transformoval do podoby zkorumpovaného obchodu mezi vládou a podnikem. Vládní byrokraté a politikové poskytli vybraným společnostem ekonomické preference, včetně bankovních půjček a podnikatelé tak získávali lepší podmínky, využívali levného kapitálu k co nejrychlejšímu růstu společností a tím si zajišťovali svou ekonomickou a politickou důležitost.⁸¹ Potřeboval-li naopak finanční prostředky státní aparát či politické strany, nejjednodušším způsobem, jak je získat, byly právě úplatky od velkých korporací. Manažeři často nazývali tyto úplatky jako dobrovolné příspěvky. Mezi nejštedřejší přispěvovatele v letech

⁸⁰KANG, David C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 119.

⁸¹ KANG, David C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 97.

1971-75 patřily Hyundai, Samsung, LG a Daewoo.⁸² Tyto skutečnosti označujeme jako zkorumpovaný kapitalismus. Tento výsadní přístup vybraných společností k úvěrům jim umožnil zaujmout monopolistické postavení na trhu. Na druhé straně spolu s neefektivním managementem bank způsobil jejich nekontrolovatelné zadlužení. I když tyto vazby přispívaly v rané fázi k ekonomickému rozvoji, staly se v pozdějších letech příčinou hluboké ekonomické krize.

Důležitým faktorem byly konexe. Pokud měl podnik známosti v politických sférách, nemusel se obávat žádných postihů nebo přerušení poskytování výhod. Řada bývalých vojenských hodnostářů nebo pracovníků ve státní správě nacházela v čebolích velmi lukrativní zaměstnání výměnou za své konexe.

Proces přidělování státních zakázek a licencí byl dosti rigidní. Úředníci se často rozhodovali na základě minulých výsledků firem a jejich úspěšnosti. Pokud firma nějakou licenci získala už v minulosti, bylo více než pravděpodobné, že získá i další. Pro vládu to představovalo méně riskantní rozhodnutí bez ohledu na aktuální firemní výkonnost. Tímto způsobem se firmy rozrůstaly, bohatí se stávali bohatšími a menší firmy neměly s velkou pravděpodobností šanci uspět. Společnosti se snažily expandovat, jak nejrychleji mohly, a získávat co nejvíce výhodných půjček bez ohledu na ekonomickou efektivitu. Vláda sice kontrolovala finance, ale vedení čebolů si bylo postupně jisté svými pozicemi, protože jakékoli sankcionování těchto silných konglomerátů by mělo negativní důsledek na ekonomiku jako takovou. Jejich ekonomickou sílu znázorňuje Tabulka 14 v příloze. V roce 1975 se pět největších společností podílelo na ekonomice 7% a dvacet největších společností vytvářelo téměř 15% ekonomické produkce. Ve výsledku disponovaly čeboly značně nevyužitými kapacitami a dosahovaly vysoké míry zadlužení. Jako příklad může posloužit automobilový průmysl a společnost Hyundai Motors, která v roce 1969 vyráběla pouze na 49% svých kapacit a v roce 1972 jen na 25,8%.⁸³ V roce 1964 bylo 38% veškerých bankovních půjček poskytnuto pouze devíti čebolům.⁸⁴

2.4 Hnutí Semaül ~ Nová vesnice

Pak Čöng-hüi se v rámci svých reforem nevěnoval pouze rozvoji průmyslovému sektoru. Zemědělství pro něj mělo také strategický význam. Přestože docházelo k postupnému snižování

⁸² KANG, David C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 102.

⁸³ Tamtéž, s. 109

⁸⁴ Tamtéž, s. 114.

podílu zemědělství na tvorbě HDP, byl tento sektor vzhledem k počtu obyvatel žijících na venkově nezanedbatelný. Po těsně vyhraných volbách v roce 1971 si prezident Pak uvědomil, že si nemůže dovolit ztratit podporu venkovského obyvatelstva. Navíc bylo jasné, že Američané brzy ukončí potravinovou pomoc. Zahájil tak reformu zemědělství a rozvoj venkova v rámci hnutí Semaül (hnutí Nová vesnice),⁸⁵ které se později pod reformami Jusin rozšířilo do všech sfér společnosti.

Hlavní funkcí venkova v období rozvoje ekonomiky bylo především poskytovat dostatek levného obilí a levné pracovní síly. Přestože pozemková reforma představovala pro většinu rolníků uspokojivé řešení, zůstala jejich situace značně nevýhodná. Potravinová pomoc z USA tlačila ceny domácích obilovin dolů, a tak se jejich výkupní hodnota nacházela pod tržní cenou. V letech 1967-68 představoval dovoz rýže 6% celkové spotřeby, ale v roce 1970-71 to bylo 25%. Stát podporoval dovoz rýže v rámci programu PL480 (americké přebytky), protože za ně nemusel platit devizami. Z tohoto důvodu se životní podmínky obyvatel venkova zhoršovaly. Reálné příjmy zde mezi roky 1963 a 1967 klesly o 15%. Příjem na obyvatele na venkově byl v roce 1970 o 1/3 nižší než ve městě.⁸⁶

Ekonomické a politické okolnosti přiměly Paka začít situaci na venkově řešit. Rozvoj zemědělství byl zařazen do třetího rozvojového plánu a bylo na něj vyčleněno více financí. Kampaň na podporu venkova byla zahájena již v roce 1970. Za oficiální cíl Pak vyhlásil znovunalezení a obnovu soběstačnosti a nezávislosti korejského lidu a snahu vzbudit v nich touhu po národním rozvoji skrze zlepšení sebe samých. Objevovala se hesla jako „týmová práce (hjöptong ㅁ), pilnost (kūnmjōn ㅂ), svépomoc (čačo ㅅ).“

V rámci počáteční fáze byl na venkov distribuován přebytek cementu. To vzbudilo sympatie a podnítilo snahu místní správy. Vláda se snažila o mechanizaci zemědělství, zavedení výnosnějších rýžových sazenic, ale i o zlepšení vzhledu venkova. Vládní fondy byly rozdělovány na základě speciálního principu. Vesnice byly státem rozděleny do třech kategorií – základní (kičcho maül ㄱ), svépomocné (čačo maül ㅅ) a soběstačné (čalip maül ㅁ)

) a tím se i stimulovala soutěživost mezi nimi. Nejvíce vládních peněz získaly poslední dvě

⁸⁵ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 147.

⁸⁶ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 109.

skupiny. Zbylé vesnice, které nebyly samy dostatečně ambiciózní, byly opomíjeny.⁸⁷ V tomto ohledu se projekt podobal strategii uplatňované v průmyslu, tedy upřednostňování a poskytování pobídek těm podnikům, které působily ve strategických odvětvích. A stejně tak pokud se jednotliví farmáři odmítli účastnit hnutí, byli za to tvrdě postiženi.

Stát odhadl, že během první periody (4/1970-6/1971) hodnota projektů dosáhla 32 miliard amerických dolarů a účastnila se ho aktivně více než polovina venkovské populace. Z tohoto údaje nicméně nevyplývá efektivita celého programu. Nejvíce z něj profitovali bohatí zemědělci, kterým příjem vzrostl téměř třikrát více než chudým tradičním rolníkům (méně aktivní účastníci hnutí).⁸⁸

Přestože hnutí v počáteční fázi zlepšilo život na vesnicích tím, že snížilo propast mezi městským a venkovským příjmem, postupně se tato nerovnost začala opět prohlubovat a hnutí se stalo neoblíbeným a neefektivním. Umožnilo, aby se společnost opět hierarchizovala. Za hlavní problém lze označit skutečnost, že se rozhodnutí prováděla z centra a často nebyla podložena dostatečnými znalostmi problému. Jako příklad svědčí chybné rozhodnutí o pěstování nové odrůdy rýže, která měla sice přinést větší výnosy, ale která nebyla odolná proti škůdcům, a tak úroda v letech 1979 a 1980 skončila katastrofálními výsledky.⁸⁹ I když byl ve třetím plánu stanoven cíl rozvoje zemědělství, většina investic směřovala do průmyslu a i sám prezident Pak vnímal venkov spíše jako hlavní zdroj pracovní síly.

Obyvatelé venkova reagovali na nerovnováhu mezi městskými a venkovskými příjmy masivním stěhováním do měst. V šedesátých a sedmdesátých letech zažila Korea jednu z největších vln urbanizace na světě. Zatímco v roce 1960 tvořila populace žijící na venkově 62% veškerého obyvatelstva Jižní Koreje, v roce 1970 to bylo pouze 45% a v roce 1980 už jen 28%.⁹⁰

Po přijetí reformy Jusin se s nimi hnutí Nová vesnice ztotožnilo a rozšířilo je do všech sfér společnosti s cílem mobilizovat obyvatelstvo pro podporu národního zájmu – „pilně pracovat a přispět k vytvoření prosperujícího státu.“ Vytvořila se nová struktura, např. Městské semaül hnutí nebo Semaül hnutí v továrnách, která se podílela na vzdělávání pracovníků a jejich správném začlenění do společnosti. Každý občan tedy příslušel do nějaké části této struktury.

⁸⁷ KIM HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 134.

⁸⁸ Tamtéž, s. 136

⁸⁹ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 110.

⁹⁰ Tamtéž, s. 111.

2.5 Externí faktory formující korejskou ekonomiku

Mezi zásadní externí faktory, které umožnily rychlou industrializaci Jižní Koreje a formovaly ekonomický i politický vývoj Koreje, patřily válka ve Vietnamu a normalizace vztahů s Japonskem v šedesátých letech. Na počátku industrializace byla také příznivá situace světového obchodu, která Koreji umožňovala chránit domácí trh před dovozy ze zahraničí. Je obtížné hodnotit, do jaké míry ovlivnily tyto faktory ekonomický vývoj a jak by se bez jejich vlivu ekonomika formovala, nicméně považuji za důležité, je v této práci zmínit.

2.5.1 Vztahy s Japonskem

Urovnání vztahů s Japonskem patřilo k Pakovým prioritám ihned po jeho nástupu k moci. Přestože hlavní důvody byly ekonomické, důležitou roli sehrála i změna amerických pozic a postojů v Asii⁹¹ a skutečnost, že urovnání vztahů mezi oběma zeměmi bylo součástí oficiální americké politiky v regionu. Poté, co Američané snížili svůj zájem v regionu, se Japonsko stalo hlavní ekonomickou mocností nesoucí odpovědnost za ekonomický rozvoj celého regionu, tedy i Koreje.

Jak jsem již uvedla dříve, Spojené státy na počátku šedesátých let oznámily snížení ekonomické pomoci pro Koreu. Mezi lety 1963 a 1964 klesla oficiální pomoc z 216,4 miliónů amerických dolarů na 149,3 miliónů, což byl největší pokles od roku 1953.⁹² Pak tedy hledal dodatečné zdroje pro podporu svého prvního pětiletého plánu. Cesta k uzavření smlouvy s Japonskem ale nebyla vůbec jednoduchá. Pak narazil na silný odpor široké veřejnosti, především studentů, kteří demonstracemi vyjadřovali nejenom nesouhlas s jednáním s Japonskem, ale i odpor k režimu jako takovému. Uzavření tajné dohody mezi japonskou a korejskou vládou v roce 1962 pak vyvolalo vlnu odporu a demonstrace. Jednání se proto táhla až do roku 1965, kdy byla oficiálně podepsána smlouva stvrzující neplatnost anexe Japonskem a oficiální uznání Korejské republiky. Tato dohoda přinesla korejské ekonomice zhruba 800 miliónů amerických dolarů ve formě půjček, grantů a obchodních úvěrů v rozmezí deseti let. Do roku 1982 pak celková ekonomická pomoc dosáhla 4,4 miliardy amerických dolarů, z čehož 1,9 miliardy bylo ve formě půjček, grantů a technické pomoci. Japonsko se také stalo jedním z nejdůležitějších trhů pro korejské exportéry po Spojených státech. Změny v rozložení exportů v šedesátých letech můžeme vidět

⁹¹ Po roce 1969 s nástupem prezidenta Nixona a jeho nové zahraniční politiky se USA distancovaly od přímých zásahů do konfliktů v Asii.

⁹² KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 97.

v příloze v Tabulce 15. Korea byla důležitým odbytištěm pro japonské výrobky (viz Tabulka 16) a také se inspirovala japonskými modely pro ekonomické plánování.⁹³

2.5.2 Účast Jižní Koreje ve vietnamské válce

Přestože korejská vláda tvrdí, že účast korejských vojsk ve válce ve Vietnamu měla čistě ideologický podtext, tedy boj s komunistickými agresory, je třeba zmínit její nesporný ekonomický přínos, který se do roku 1968 vyšplhal na 380 miliónů amerických dolarů. Celková částka, kterou Korea dostala od USA za vyslání vojsk do Vietnamu mezi roky 1965-70 dosáhla 927 miliónů amerických dolarů.⁹⁴ Podíl a strukturu příjmů z účasti na válce ve Vietnamu nám zobrazuje Tabulka 17 v příloze. Jednak šlo o příjmy z komerčních vývozu, prodeje vojenského vybavení, dále příjmy za kontrakty na konstrukční služby a převody peněz civilistů a vojáků. V roce 1967 celkově tyto příjmy z Vietnamu tvořily téměř 20% příjmů běžného účtu a soukromých transferů.⁹⁵ Prezident Pak chtěl také vysláním korejských vojáků předejít stáhnutí amerických ozbrojených sil z Koreje kvůli nedostatku mužů ve Vietnamu. K jejich částečnému stažení nakonec na začátku sedmdesátých let došlo, a proto se Pak zaměřil na rozvoj zbrojního průmyslu. Řada korejských konglomerátů zažila během války první velkou konjunkturu a kontakty získané v této době pak využily při pronikání na mezinárodní trhy.

2.6 Korejská společnost

Závěrečná část práce se věnuje fenoménu korejské společnosti. Běžné obyvatelstvo můžeme chápat jako „druhou stranu mince“ hospodářské transformace, jako zdroj pracovní síly a tedy primární nástroj rozvoje korejské ekonomiky. Zaměřím se tedy na strukturu společnosti, která umožnila Pakovu režimu fungovat a realizovat transformaci, a na režim jako takový. Zároveň se pokusím odpovědět na následující otázky. Jak Korejci reagovali na autoritativní vládu Pak Čöng-hūiho? Jak reagovali na ekonomický růst a jak se vyrovnávali s rostoucí nerovnoměrností příjmů? Jaká byla práva pracujících a v jakých podmínkách pracovali?

2.6.1 Socio-politická struktura státu

Pakův režim můžeme charakterizovat jako režim, pro který byly typické rozsáhlé státní zásahy a autoritářství. Přestože stát zasahoval a ovlivňoval ekonomiku v maximální míře, byly tyto zásahy

⁹³ STEINBERG, David. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*, s. 147.

⁹⁴ KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee*, s. 101.

⁹⁵ COLE, David C.; LYMAN, Princeton N. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 135.

v daném období pro trh přínosné. Stát se v podstatě snažil podpořit růst obchodu a trhu a omezit různé překážky tržního rozvoje.

Předpokladem fungování tohoto režimu byla existence silného antikomunistického ducha společnosti, který přirozeně vycházel ze zážitků korejské války a hrozby studené války. Veškerá protivládní opoziční povstání nebo povstání pracujícího lidu byla odstraněna už v počátku a označena za nebezpečí šíření komunismu. Stát ospravedlňoval zvyšování svého represivního aparátu a ozbrojených sil možností konfrontace se Severem. Současně proklamoval, že ekonomická stagnace v Jižní Koreji by způsobila šíření komunismu na poloostrově a země by mohla být Severem poražena. Toto vystihovaly slogany typu „výroba na jedné straně a obrana národa na straně druhé (*hanččokesŏ sāngsan, pantäččokesŏ kukpang* , 대국)“.“ Křehká světová rovnováha a stálé nebezpečí Severu zde byly využity jako nástroj regulující sociální vztahy a chování populace a promítající se dále do pracovní disciplíny a určitého se podvolení korejského lidu. Stát záměrně vytvářel atmosféru hrozby ve jménu národní bezpečnosti a využil této skutečnosti k vytvoření velké nerovnováhy sil mezi ním a společností. Ideologickými pilíři režimu se staly nejenom antikomunismus, ale také nacionalismus a rozvoj. Režim se snažil tuto ideologii lidem vštípit prostřednictvím vzdělání či různých státních projevů a vytvořit jedince, který se ztotožňuje s korejským národem a pokládá za svou povinnost modernizovat svou zem. Právě potřeba modernizace země se stala pro Parka silnou politickou zbraní, prostřednictvím které získával podporu. Tato snaha byla opět doprovázena slogany jako např. „pojďme žít lépe (*tŏ čal sala popsita* 대국 오기 대국)“, které se v lidech snažily evokovat potřebu uniknout chudobě. Nicméně rozvoj tak, jak ho pojímal stát, se soustředil výhradně na produkci a růst bez ohledu na sociální blaho a spravedlnost. Co se týče nacionalismu, předefinoval Park jeho význam. Původně byl v Koreji chápán jako odpor vůči zásahům cizích zemí do vnitřních záležitostí Koreje a odpor vůči imperialismu. V novém pojetí nacionalismus spíše zdůrazňoval existenci státní autority a podřízenosti jedince vůči státu.⁹⁶

⁹⁶ YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea.*

Dalším důležitým faktorem, který formoval strukturu společnosti, bylo uskutečnění pozemkové reformy⁹⁷ a rozpad třídní společnosti a především dominantní třídy majitelů půdy, kteří mohli představovat brzdnou sílu kapitalistické industrializace země.⁹⁸ V době, kdy se Pak dostal k moci, v zemi nebyla jediná dostatečně silná sociální skupina, jež by mohla vzdorovat politice, kterou stát prosazoval. Tato určitá neorganizovanost korejské společnosti byla pro Paka výhodná. Navíc pro korejskou populaci, trpící bídou a chudobou způsobenou válečným utrpením, byla slibovaná představa blahobytu hnacím motorem a alespoň v počátcích neměli lidé důvody hromadně protestovat. S vidinou lepší budoucnosti byli ochotni pracovat za nižší mzdu a představovali tak obrovskou zásobárnu nabídky levné pracovní síly.

Jak už jsem se zmínila výše, základem ekonomického a společenského rozvoje státu byl růst tažený exportem. Stát tomuto podřídil veškeré intervence a alokoval všechny ekonomické zdroje do exportních odvětví. Stejně to bylo s finanční podporou exportních podniků, které měly velmi snadný přístup k domácím bankovním půjčkám. Stát dokonce garantoval půjčky, které si firmy půjčily na mezinárodních finančních trzích. Proto i úlohou jedince bylo investovat veškeré své volné zdroje do ekonomického rozvoje a podpořit tím státní zájmy. Jak jsem uvedla v první části této kapitoly, zvýšení míry domácích úspor představovalo jednu z prioritních snah. K tomuto účelu byla vytvořena vzorová identita běžného jedince jako člověka, který je zdrojem levné pracovní síly, prvkem produkčního cyklu a zdrojem (nedostatečného) kapitálu (prostřednictvím „dobrovolných“ úspor). Vznikl nový obraz těžce pracujícího, sebeobětujícího se člověka, který funguje jako živitel rodiny, je zodpovědný za bezpečnost svou i celé své rodiny a je nezávislý na pomoci státu. Pro stát bylo nezbytné, aby obětoval zájmy určitých sociálních skupin na úkor dosažení svého cíle.⁹⁹

Přestože v šedesátých letech fungoval tento model společnosti úspěšně, v sedmdesátých letech, resp. v jejich druhé polovině se dostal do krize. V první fázi byl systém schopný udržet obyvatele v přesvědčení, že se obětují pro vyšší cíle. V tomto období profitovala z rozvoje

⁹⁷ Pozemková reforma na Jihu nebyla tak radikální jako na Severu. Proti hlavním bodům zmíněné reformy se v Jižní Koreji postavili především bohatí vlastníci půdy, kteří si následně na USAMGIK (Vojenská správa armády USA v Koreji) vynutili řadu ústupků. V březnu 1948 byla provedena pouze částečná reforma, v rámci které byla zkonfiskována půda patřící původně Japoncům (zhruba 11,6% veškeré obdělávané půdy). Další etapa byla vyhlášena v březnu 1950 už pod záštitou nové vlády. V důsledku vypuknutí korejské války však reforma nebyla dokončena podle plánu a k její realizaci došlo postupně v průběhu války.

⁹⁸ CHO HEE-YEON. *The structure of the South Korean developmental regime and its transformation - statist mobilization and authoritarian integration in the anticommunist regimentation* .

⁹⁹ Sociální systém se v Jižní Koreji začíná vytvářet až v osmdesátých letech.

pracující i střední třída, protože se snižoval všeobecný materiální nedostatek. Přestože i v tomto období část studentů a intelektuálů systém kritizovala, nebyli schopni vytvořit stabilní opozici. Výzkum prováděný v roce 1967 ukazuje, jak byly modernizace a ekonomický rozvoj vnímány mezi korejskou inteligencí. Zatímco sedm procent respondentů odpovědělo, že demokratizace politických institucí je nejdůležitější součástí rozvoje, polovina respondentů odpověděla, že právě industrializace a zvýšení životní úrovně je tím nejdůležitějším. Dále polovina dotázaných souhlasila s tvrzením, že osobní svoboda může být obětována pro ekonomický rozvoj země.¹⁰⁰ Všeobecný nárůst obliby Pakova režimu v šedesátých letech dokazují i výsledky prezidentských voleb z let 1963 a 1967, kdy se Pakovi podařilo bez větších problémů vyhrát.

Později však systém stále více narážel na rostoucí nespokojenost lidu. Mezi příčiny nepokojů můžeme řadit rostoucí a prohlubující se nerovnost mezi skupinami obyvatel, preferenční zacházení s velkými společnostmi, hojně rozšířenou korupci, zhoršení životního prostředí, tvrdou diktátorskou vládu a politické represe, omezení osobní svobody, vykořisťování, nízké postavení žen atd. Tyto výše jmenované jevy byly původně obyvatelstvem pokládány za nutnost pro rychlý rozvoj země. Postupně ale pro ně přestávali mít pochopení. Právě úspěšný, ale značně nerovnoměrný růst ekonomiky tedy vedl k vytvoření nových sociálních podmínek, které se staly předpokladem pro vznik konfliktů. Docházelo k posilování opozičního hnutí a posilování různých druhů spojenectví v reakci na nesouhlas s režimem. Navíc od druhé poloviny sedmdesátých let přicházely varovné signály, že se ekonomika dostává do potíží, a ekonomický růst se zpomaloval. Tato skutečnost se zařadila mezi další příčiny nespokojenosti lidu.¹⁰¹ Těžce pracující dělníci ztráceli naději na zlepšení situace, a proto se stavěli do opozice vůči státu. V této fázi bylo možné pozorovat různé reakce lidu vůči státu. Zatímco strádající pracující třída se proti systému bouřila, městská střední třída takticky podporovala Pakův režim a zůstala vůči opozičnímu hnutí víceméně indiferentní.

Konkrétním zdrojem nepokojů a nesouhlasu s režimem se pak stalo přijetí ústavy Jusin v roce 1972.¹⁰² Pak si přestával být jistý svou pozicí. Volby z roku 1971 ukázaly, že opozice by mohla mít šanci stát se vedoucí stranou a pokusit se změnit režim. Navíc Spojené státy americké stáhly

¹⁰⁰ CHO HEE-YEON. *The structure of the South Korean developmental regime and its transformation - statist mobilization and authoritarian integration in the anticommunist regimentation* .

¹⁰¹ CHO HEE-YEON. *The structure of the South Korean developmental regime and its transformation - statist mobilization and authoritarian integration in the anticommunist regimentation* .

¹⁰² YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea*.

ze své základny v Jižní Koreji velký počet vojáků, což přineslo obavy o schopnost zajištění bezpečnosti zemi. Tyto okolnosti tedy přivedly Paka do úzkých a on se rozhodl reagovat na nastalou situaci utužením režimu. Opět ospravedlňoval svá rozhodnutí a nově nastoupený represivní systém a snažil se lid přesvědčit, že demokratický proces je nutné pozastavit jednak za účelem dosažení sjednocení země, dále jako reakci na nestálý mezinárodní vývoj a za účelem pokračování rychlého socioekonomického rozvoje.

Oproti třetí republice nový systém nepožíval podpory široké korejské společnosti. (Stále by mělo platit, že i diktátorský režim potřebuje určitou podporu lidu. Ta nemusí být vystavěna na demokratických normách, ale na úspěšném rozvoji země. To v Koreji v té době už plně neplatilo.) Přestože Pakův systém uspěl ve snížení absolutní chudoby a ve zvýšení všeobecné úrovně mezd, současně docházelo k vytváření nerovné sociální struktury. Rozložení příjmů ilustruje Tabulka 12. Jestliže v roce 1965 získalo 20% nejvýše postavené populace téměř 47% všech příjmů, v roce 1976 pobírali 48,7% všech příjmů. Naopak 40% nejnižší postavených lidí pobíralo v roce 1976 pouze 15,36% všech příjmů v ekonomice. Pokud se podíváme na ukazatel úrovně chudoby, pak úroveň populace žijící v absolutní chudobě klesla mezi lety 1965 a 1976 z 41% na 12%. Struktura společnosti připomínala pyramidu, na jejímž vrcholu se nacházela vrstva obyvatel privilegovaných režimem. Byli to vysoce postavení technokraté a byrokracie a vysoce postavení manažeři velkých konglomerátů následovaní vlastníky menších podniků. Pod touto vrstvou lze rozlišit skupinu úředníků, tzv. bílých límečků a středních manažerů. Na dně pomyslné pyramidy pak spočívají dělníci, zemědělci, rybáři a nezaměstnaní.¹⁰³ Toto rozdělení se ještě více prohlubovalo s nastolením strategie těžkého a chemického průmyslu a rapidního růstu síly čebolů. V sedmdesátých letech, kdy sílil hlas dělnictva, městská střední vrstva, profitující z ekonomického rozvoje, přihlížela mlčky tomuto vývoji. Přestože výslovně diktaturu nepodporovala, její pasivní postoj bránil jakékoliv změně systému. I poté, co se režim dostal na konci sedmdesátých let do ekonomické a politické krize a opoziční hnutí sílila, zůstala víceméně indiferentní. Na jedné straně prošli i příslušníci střední třídy rozčarováním a volili ve volbách opozici, na druhé straně se aktivně neúčastnili protirežimních bojů nebo dělnických a studentských povstání. I přes vítězství opozice ve volbách, nebyl stávající režim skutečně narušen, a to zejména vzhledem k výhodám, jaké ústava Jusin prezidentovi zaručovala.

¹⁰³ CHO HEE-YEON. *The structure of the South Korean developmental regime and its transformation - statist mobilization and authoritarian integration in the anticommunist regimentation* .

Pokud nahlédneme na propojení politického režimu a průmyslové strategie, pak ani zde nešlo o statický přístup. Změna vládní strategie odpovídala uplatňované ekonomické politice a naopak. Šedesátá léta a období 3. republiky¹⁰⁴ představovaly koexistenci omezenějšího systému demokratické stranické politiky a rozvojové strategie zaměřené na lehký průmysl. Se sedmdesátými léty, charakterizovanými s rozvojem těžkého a chemického průmyslu a masivním růstem čebolů, pak nebyla spojována změna v režimu a návrat k více autoritářskému, resp. diktátorskému režimu v rámci nové ústavy Jusin.¹⁰⁵

2.6.2 Pracovní síla, odbory

V oblasti práv a podmínek pracujících lidu prošla Korea řadou změn. Levná pracovní síla představovala základní stavební kámen, na kterém Korea vystavěla svůj růst. Hlavní charakteristikou politiky zaměstnanosti v období vlády Pak Čöng-hüiho byl důraz na nízké mzdy, opomíjení práv pracujících, téměř neexistující odbory a nespravedlivé rozdělování mezd. Tuto dobu výstižně charakterizuje tehdejší heslo – „růst na prvním místě, rovnost a spravedlnost později.“ Lidé, kteří v minulosti trpěli nedostatkem, byli vděční za každou práci, která pro ně představovala pravidelný příjem. I když tento příjem představovala pouze minimální mzda.

Ještě v padesátých letech se Korea potýkala s relativně vysokou nezaměstnaností. Masivní nárůst nových pracovních míst přišel až s obdobím industrializace v šedesátých letech, kdy byla většina rozvojových projektů založena na průmyslu náročném na lidskou práci. Přírůstek populace však nebyl tak velký, aby mohla být obsazena všechna pracovní místa vytvořená v průběhu úspěšného růstu. Zároveň s sebou tento růst přinášel i nárůst městské aglomerace a rozšíření nerovnováhy mezi venkovem a městem.

Ve čtyřicátých letech založené odbory neplnily svou funkci a po vojenském puči v roce 1961 přišli pracující o zbytek svých základních práv. Vojenská vláda reorganizovala firemní odbory do odborů podle průmyslových odvětví, čímž je zbavila veškeré moci,¹⁰⁶ a sdružila je pod

¹⁰⁴ Období 3. republiky bylo v letech 1963-72 a navázalo na období, kdy Pak vládl prostřednictvím vojenské junty (1961-63).

¹⁰⁵ Ústava Jusin byla přijata v roce 1972 a znamenala nástup „čisté“ diktatury. Politicky nový systém eliminoval formální demokratické instituce a Pakovi garantoval doživotní setrvání v úřadu prostřednictvím nepřímých prezidentských voleb. Dále prezidentovi garantoval neomezenou moc. Z hlediska ekonomické stránky přišel s novou ústavou posun ve výrobní specializaci a Pak představil smělý plán, který znamenal posun od průmyslu náročného na lidskou práci k chemickému a těžkému průmyslu.

¹⁰⁶ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 235.

zastřešující organizaci – Sdružení korejských odborů (Federation of Korean Trade Unions). Z vnějšku se oficiální korejská legislativa této oblasti zdála relativně progresivní. Zákony byly vytvářeny na základě amerického práva. Ve skutečnosti stát potlačoval jakékoliv pokusy o změnu systému a stranil velkým korporacím, pro které pracovní odbory představovaly největší nebezpečí. Cílem bylo udržet jakoukoliv aktivitu odborů na minimu a potlačit jejich politické ambice. V 60. letech tedy bylo pro samotné dělníky obtížné formulovat svá práva a požadavky. Na počátku 70. let, po protestní sebevraždě pracovníka textilní továrny, se začala vzdouvat vlna nespokojenosti a stávek. Stát na to reagoval jejich tvrdým potlačením a po přijetí nové ústavy v roce 1972 byla oficiálně zrušena svoboda sdružování, kolektivního vyjednávání a kolektivních akcí. Strůjci a účastníci jakýchkoliv povstání byli označeni za komunisty a byl s nimi zahájen proces.¹⁰⁷ Proto, jak ukazuje Tabulka 13 v příloze, byl počet nepokojů na pracovišti v průběhu Pakova režimu relativně nízký. Nejvíce nespokojenosti pociťovali pracovníci lehkého průmyslu, který byl nejnáročnější na pracovní sílu. Přitom požadavky dělníků byly velmi mírné, většinou žádali pouze o lidské zacházení a zlepšení pracovních podmínek.

Většinu zaměstnanců této oblasti tvořily svobodné ženy, které se s nadějí na lepší život přistěhovaly z venkova za práci. Jejich pracovní podmínky patřily k nejotřesnějším. Ženy také představovaly hlavní aktéry boje za vznik pracovních odborů. Přestože byla jejich pracovní doba delší než u mužů, dostávaly zapláceno dvakrát méně. Pro ženy znamenal únik z extrémně chudých venkovských oblastí příležitost odejít od rodiny a vydělat si peníze na lepší budoucnost (školu, svatbu). Toto si alespoň většina dívek při odchodu z domovů představovala.

Přestože docházelo k nespravedlivé redistribuci příjmů a pracovní podmínky neodpovídaly základním standardům (pracovní doba v Jižní Koreji byla nejdelší na světě – v roce 1970 byla průměrná týdenní pracovní doba 50,3 hodiny a v roce 1970 52,3 hodiny a průměrný měsíční plat v roce 1960 dosahoval 35,85 amerických dolarů a v roce 1970 45,16 amerických dolarů), byla většina dělníků spokojená, že práci ve městě získala.¹⁰⁸ Státu se přes špatné pracovní podmínky dařilo na počátku udržovat v továrnách klid a pořádek, protože většina pracujících věřila, že mzdy budou postupně růst a lidem se zvýší jejich sociální postavení a blahobyt. Tato fakta samozřejmě neplatila pro mzdy úředníků, tzv. bílých límečků. Přestože mzda musela dělníkům vystačit alespoň na základní přežití, městská střední třída byla schopna postupně šetřit a

¹⁰⁷ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 99.

¹⁰⁸ YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea*.

navyšovat tak své bohatství. Už v šedesátých letech přesahovala mzda bílých límečků mzdu dělníků dvakrát a tento rozdíl se postupně ještě navyšoval.

Vláda ve svých strategiích prosazovala zejména extenzivní růst, navyšování zaměstnanosti a udržování co nejnižších mezd dělníků. Na konci šedesátých let se ukázalo, že i přes tato opatření ztrácejí korejské výrobky svou konkurenceschopnost. Mzdy dělníků dosahovaly nižší úrovně než v ostatních rozvojových státech a jejich růst zaostával za růstem produktivity. Horší než podmínky dělníků v průmyslových odvětvích byly jen podmínky v zemědělství.¹⁰⁹ Na konci sedmdesátých let začal trh práce vykazovat určité změny, protože se na základě rozvoje chemického a těžkého průmyslu dostavil nedostatek kvalifikovaných pracovníků pro dané obory. Tento nedostatek měl od konce sedmdesátých let za následek prudké zvýšení mezd technicky vzdělaných pracovníků, čímž se ale dále prohlubovala propast mezi mzdami pracovníků lehkého průmyslu a těžkého a chemického průmyslu a rozdíly ve mzdách mužů a žen.¹¹⁰

¹⁰⁹ LIE, John. *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, s. 104

¹¹⁰ LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 229.

Závěr

Období transformace korejské ekonomiky a jejího zázračného ekonomického růstu bylo zpracováno už v řadě publikací a článků. V této práci jsem se pokusila zpracovat část její dlouhé cesty modernizace a rozvoje pod vedením I Sūng-mana a především Pak Čöng-hūiho.

Země v rukách prezidenta I Sūng-mana ještě nedokázala nastartovat transformační proces, resp. sám I Sung-man se o to ani nepokoušel a pouze pasivně přijímal zahraniční pomoc. Události předcházející roku 1953 zdecimovaly celou zemi a ekonomiku do té míry, že se nacházela na pokraji kolapsu. Zásadní role strategického partnera Koreje jak v ekonomické, tak v bezpečnostní oblasti připadla po rozdělení poloostrova na dlouhá léta Spojeným státům americkým. Američané si v období studené války nemohli dovolit, aby země tak blízká komunistickému světu zkolabovala, a tak do Koreje posílali masivní fondy určené na její stabilizaci a rekonstrukci. Je důležité připomenout efektivitu poskytnuté finanční pomoci, která sice z krátkodobého hlediska splnila svůj účel, ale v dlouhodobé perspektivě spíše zpomalovala tvorbu nových produkčních kapacit. USA dostatečně nestimulovaly Korejce k vlastní ekonomické aktivitě a výkonu. V poválečném období rostla ekonomika nízkým tempem a průmyslová politika se soustředila pouze na exportní substituci. Zasluhou USA a jejich doporučení se podařilo dočasně stabilizovat vysokou inflaci, která měla na ekonomiku nepříznivý vliv. Pro další vývoj bylo toto období důležité také z hlediska tvorby nové privilegované vrstvy podnikatelů a vzniku prvních čebolů, kteří hráli významnou roli v dalším vývoji ekonomiky.

Jižní Korea disponovala na konci šedesátých let všemi předpoklady pro zahájení rychlého ekonomického růstu – měla oporu mezinárodního společenství, přístup k technologiím a know-how, přístup ke kapitálu, kvalifikovanou a levnou pracovní sílu. Také nové politické klima přispívalo k příznivému rozvoji, a tak v následujících letech dokázala Korea naplno využít všech příležitostí, které se jí naskytly. K moci se dostal Pak Čöng-hūi, jenž si plně uvědomoval důležitost ekonomického růstu pro rozvoj země. I přesto, že vládl autoritářsky, jeho ekonomický přínos byl nesporný. Pod jeho vedením se dramaticky zvýšila životní úroveň korejského obyvatelstva jako celku. Skutečnost, že ovládal všechny složky státu, můžeme po ekonomické stránce označit za pozitivní. Pro své plány využil ekonomického plánování, které se stalo základem jím vedeného hospodářského růstu. Byla zvolena strategie růstu taženého exportem. V prvním desetiletí se stát zaměřil na podporu lehkého průmyslu náročného na pracovní sílu. Později spolu s „utahováním“ režimu a novými reformami Jusin se veškeré prostředky

soustředily na vybudování těžkého a chemického průmyslu náročného na kapitál a technologii a také na budování samostatného zbrojního průmyslu.

Kromě bankovního sektoru, který Pak zprivatizoval, se další nedílnou složkou umožňující rychlý růst staly čeboly. Mezi těmito třemi složkami protékala většina peněz a informací. Stát poskytoval relevantním firmám řadu pobídek a finančních prostředků, aby je přilákal do strategických odvětví. Tato kooperace se prohloubila do té míry, že se na sobě oba aktéři stali závislími a vzájemně se potřebovali. Postupně se i čeboly začaly podílet na ekonomickém rozhodování. Na druhou stranu je stát dokázal usměrnit k dodržování oficiálních rozvojových programů pomocí řady ekonomických nástrojů. Vzájemné propojení také vytvářelo „skvělé“ podmínky pro bujení korupce a neefektivní alokaci zdrojů.

Pakovi se podařilo urovnat vztahy s Japonskem, což se v rámci ekonomického rozvoje ukázalo jako zásadní krok. Japonsko poskytlo zemi velké množství kapitálu a stalo se jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů. Dále se v době, kdy Spojené státy ohlásily snížení poskytování finanční pomoci, podařilo Koreji využít válku ve Vietnamu jako dodatečného zdroje deviz. Korea pro své exporty využila také přátelské mezinárodní prostředí, které zemi umožňovalo vyvážit svou produkci při zachování uzavřeného domácího trhu.

Jižní Korea se v šedesátých letech zařadila mezi země s nadprůměrně rostoucí ekonomikou, tzv. *asijské tygry*. Ukazatele růstu vykazovaly téměř po celou dobu sledovaného období nadprůměrná čísla. Krize nastala v druhé polovině sedmdesátých let, kdy se ekonomika dostala do potíží způsobených vnitřními i vnějšími faktory. Čtvrtý pětiletý plán se už nepodařilo naplnit. Koreu sužoval vysoký zahraniční dluh, přílišná koncentrace kapitálu do těžkého a chemického průmyslu, příliš vysoká závislost na zahraničních technologiích, vysoká inflace a nevyrovaná bilance. Navíc země začala v zahraniční narážet na ochranářské bariéry a ekonomiku negativně ovlivnila rostoucí cena ropy. Ačkoliv došlo k všeobecnému nárůstu životní úrovně, stále více se zvyšovala propast mezi nejchudší (zemědělci, dělníci) a nejbohatší částí populace (podnikatelé). Obyvatelé začali projevovat nespokojenost s nerovným rozdělováním příjmů. Stále častěji docházelo k demonstracím a nepokojům. Než mohl prezident provést stabilizující reformy, byl v roce 1979 zavražděn. Přestože Pakovy ekonomické kroky ve finále destabilizovaly ekonomiku, je dnes období jeho moci vnímáno jako období zázračného ekonomického růstu a období zvýšení konkurenceschopnosti Koreje na světových trzích.

Seznam použité literatury

Monografie

ECKERT, Carter J., LEE KI-BAIK, LEW YOUNG ICK, ROBINSON, Michael, WAGNER, Edward W. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 387 s. ISBN 80-7106-411-4.

CHA DONG-SE, KIM KWANG SUK, PERKINGS, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*. Seoul: Korean Development Institute, 1997. 781 s. ISBN 89-8063-032-8.

CHANG YUN-SHIK; LEE, Steven Hugh (Editors). *Transformations in Twentieth Century Korea*. London: Routledge, 2006. 380 s. ISBN 0-41538-065-0

CLIFFORD, Mark L. *Troubled Tiger: Businessmen, Bureaucrats, and Generals in South Korea*. An East Gate Book. Armonk : M. E. Sharpe, 1994. 392 s. ISBN 0765601400.

COLE, David C.; LYMAN, Princeton N. *Korean Development : The Interplay of Politics and Economics*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971. 287 s. ISBN 0674505638.

KANG, David C. *Crony Capitalism : Corruption and Development in South Korea and the Philippines*. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 2002. 224 s. ISBN 978-0521004084.

KIHL, Young Whan. *Transforming Korean Politics : Democracy, Reform and Culture*. Armonk : M. E. Sharpe, 2005. 404 s. ISBN 0-7656-1427-8.

KIM, HYUNG-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee : Rapid industrialization, 1961-79*. London: RoutledgeCurzon, 2004. 280 s. ISBN 0-415-32329-0.

LEE, JONG WON. *Success and Failure of the Korean Economy and its Prospects. : Lessons from a Developmental State*. Seoul : Heanam Pub., 2004. 477 s. ISBN 8986703564.

LIE, John. *Han Unbound : The Political Economy of South Korea*. Stanford: Stanford University Press, 1998. 276 s. ISBN 10:0804730555.

SOUKUP, Jindřich, et al. *Makroekonomie: Moderní přístup*. Praha: Management Press, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7261-174-4.

STEINBERG, David. *The Republic of Korea : Economic Transformation and Social Change*. Boulder: Westview Press, 1989. 218 s. ISBN 0865317208

Skripta

HOLUB, Alois; FOLTÝN, Jaroslav; ORDUNUNG, Nikolaj. *Rozvojová ekonomika*. Praha: VŠE Fakulta mezinárodních vztahů, 1995. 128 s. ISBN 80-7079-423-2.

KIM INCHUL. *Korea's Economic Development*. Seoul: Sung Kyun Kwan University, 2009. 67 s.

Internetové zdroje

The Bank of Korea, Economic Statistic System. Dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp

BRAZINSKY, Gregg Andrew. *Prom Pupil to Model: South Korea and American Development Policy during the Early Park Chung Hee Era*. Diplomatic History, Vol. 29, Iss. 1(Jan., 2005), pp. 83-115, [cit 2010-05-25].

Dostupný z WWW:

<<http://proquest.umi.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqdweb?index=0&did=791223681&SrchMode=2&sid=2&Fmt=2&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1280745089&clientId=45145> >

CHO HEE-YEON. *The structure of the South Korean developmental regime and its transformation - statist mobilization and authoritarian integration in the anticommunist regimentation*. Inter-Asia Cultural Studies 2000, Vol. 1, No. 3, [cit. 2010-06-26].

Dostupný z WWW:

<<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a713768094>>.

HAGGARD, Stephan, KIM BYUNG-KOOK, MOON CHUNG-IN. *The Transition to Export-led Growth in South Korea: 1954-1966*. The Journal of Asian Studies, Vol. 50, No. 4 (Nov., 1991), pp. 850-873, [cit 2010-05-27]

Dostupny z WWW:

<<http://www.jstor.org/stable/2058544>>

HAN SEUNG-MI. *The New Community Movement: Park Chung Hee and the Making of State Populism in Korea*. Pacific Affairs, Vol. 77, No. 1 (Spring, 2004), pp. 69-93, [cit. 2010-05-27]

Dostupný z WWW:

<<http://www.jstor.org/stable/40022275>>

PAK ČIN-KŪN (박진근). *Hankuk jökte čöngkwönüi čujo kjöngččöngčchäk* (한국 역대정권의 주요 경제정책). Seoul: KERI (Hankuk kjöngče jönkuwön), 2009. 502 s. ISBN 978-89-8031-540-6.[cit. 2010-06-20]

Dostupný z WWW:

http://academic.naver.com/view.nhn?doc_id=37897899&dir_id=1&field=0&sort=0&query=%EB%B0%95%EC%A0%95%ED%9D%AC%20%EC%A4%91%ED%99%94%ED%95%99%EA%B3%B5%EC%97%85%EC%A0%95%EC%B1%85%20pdf&page=1

YANG MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea*. WorkingUSA [online]. December 2006, Vol. 9, No. 4, [cit. 2010-07-10].

Dostupný z WWW:

<• <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=6&hid=112&sid=cf7f466e-cb9e-4123-96db-d8cad59fe63b%40sessionmgr104&bdata=Jmxbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=eoh&AN=0887907> >.

Přílohy

Tabulky

- Tabulka 1. Změny v hospodářské struktuře v rámci ekonomických plánů
- Tabulka 2. Vybrané makroekonomické údaje v rámci ekonomických plánů
- Tabulka 3. Výkon ekonomiky Jižní Koreje a naplnění plánů
- Tabulka 4. Úspory, úroková míra a míra inflace v letech 1961-1975
- Tabulka 5. Nástroje politiky podpory exportu v šedesátých letech
- Tabulka 6. Komoditní struktura dovozů v letech 1957-68
- Tabulka 7. Příliv kapitálu do Jižní Koreje do roku 1981
- Tabulka 8. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 1976-81
- Tabulka 9. Ukazatel HDP/ob. pro Korejskou republiku a KLR
- Tabulka 10. Strukturální jihokorejské ekonomiky a vybrané makroekonomické indikátory v období 1953-81
- Tabulka 11. Giniho koeficient v letech 1965-85
- Tabulka 12. Rozložení příjmů v nezemědělském sektoru v letech 1965-76
- Tabulka 13. Počet pracovních stávek a nepokojů v letech 1964-80
- Tabulka 14. Podíl čebolů na tvorbě HDP
- Tabulka 15. Složení exportů podle regionu a země určení
- Tabulka 16. Import zboží podle regionu a země původu
- Tabulka 17. Korejské příjmy z Vietnamu v letech 1966-68

Grafy

- Graf 1. Systém ekonomického plánování

Tabulka 1. Změny v hospodářské struktuře v rámci ekonomických plánů

Období		První plán (1962-66)	Druhý plán (1967-71)	Třetí plán (1972-76)	Čtvrtý plán (1977-81)	Pátý plán (1982-86)	Šestý plán (1987-91)	Nový ekonomický plán (1993-97)
Struktura hospodářství	Zemědělství, lesnictví a rybnářství	34,9	27,0	23,7	17,2	11,5	8,0	5,7
	Těžba a výroba	20,5	22,3	28,6	30,0	32,6	28,6	25,9
	SOC a další	44,6	50,7	47,7	52,8	55,9	63,4	68,4
Výrobní struktura	Lehký průmysl	65,9	60,7	53,2	47,1	40,4	31,7	22,8
	Těžký a chemický průmysl	34,1	39,3	46,8	52,9	59,6	68,3	77,2

SOC social overhead capital - společenský režijní kapitál

Zdroj: KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development. (Summaries of Class Notes)*, s.16

Tabulka 2. Vybrané makroekonomické ukazatele v rámci ekonomických plánů

	První plán (1962-66)	Druhý plán (1967-71)	Třetí plán (1972-76)	Čtvrtý plán (1977-81)	Pátý plán (1982-86)	Šestý plán (1987-91)	Nový ekonomický plán (1993-97)
Ekonomický růst (v %)	7,80	9,30	8,00	5,60	8,80	9,60	6,80
Celková míra investic (v %)	15,10	26,40	27,80	35,50	29,40	34,80	35,20
Zahraniční dluh (\$ 100 mil.)	3,90	29,20	105,30	324,90	445,10	391,40	1544,00
Dluh/HNP (v %)	11,00	31,00	37,00	49,00	43,00	13,00	35,00
Míra růstu exportu (v%)	46,20	35,10	47,60	20,60	10,05	15,66	12,19
Podíl obchodu na HNP (v%)	26,20	36,40	57,50	70,60	62,90	52,50	64,20
Platební bilance (\$ 100 mil.)	-3,20	-26,50	-49,00	-151,90	-19,00	-181,60	-469,50
Inflace (v %)	16,30	7,80	19,70	19,30	1,00	2,60	3,70

Pozn.: Ekonomický růst představuje růst HNP. Údaje o růstu, investicích a exportu jsou roční průměry, ostatní údaje představují data na konci jednotlivých období.

Míra inflace je průměrný roční procentuální růst PPI.

Údaje o růstu, investicích a exportu jsou roční průměry, ostatní údaje představují data na konci jednotlivých období

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s.

Tabulka 3. Výkon ekonomiky Jižní Koreje a naplnění plánů (členěno podle jednotlivých režimů)

Prezident	Období	Pětileté plány	Plánovaný růst (v %)	Skutečný růst* (v %)
Pak Čong-hui	5/1961-10/1979	1) 1962-66	7,1	7,8
		2) 1967-71	7,0	9,6
		3) 1972-76	8,6	9,7
		4) 1977-81	9,2	5,8
Čon Tu-hwan	5/1981-2/1988	5) 1982-86	7,5	8,6
		6) 1987-91	7,3	10,0
Ro Tche-u	5/1988-2/1993	6) 1987-91	7,3	10,0
		7) 1992-96	7,5	7,0
Kim Jong-sam	2/1993-2/1998	8) 1993-97	7,5	7,0

* data jsou průměry za pětiletá období

Zdroj: KIM, INCHUL. *Korea's Economic Development. (Summaries of Class Notes)*, s. 8.

Tabulka 4. Úspory, úroková míra a míra inflace v letech 1961-75

Rok	Celkové úspory	Úroková míra jednoletých vkladů	Změny indexu spotřebních cen*
1961	24,9	15,0	8,1
1962	39,1	15,0	6,6
1963	39,0	15,0	20,6
1964	43,1	15,0	29,6
1965	78,5	26,4	13,5
1966	120,9	26,4	10,3
1967	205,9	26,4	12,0
1968	373,1	25,2	10,7
1969	619,2	22,8	11,8
1970	789,7	22,8	16,3
1971	977,6	20,4	13,2
1972	1323,9	12,0	11,7
1973	1760,5	12,0	3,2
1974	2128,7	15,0	24,3
1975	2812,3	15,0	25,3

* index spotřebních cen v Soulu v 1961-65, index spotřebních cen v Koreji 1966-75

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 141

Tabulka 5. Nástroje politiky podporu exportu v šedesátých letech

Prostředky	Základní obsah
Podpora odvětví pro export	<p>Výstavba průmyslových komplexů</p> <p>Specializace exportního průmyslu</p> <p>Výběr a podpora společností vyrábějících exportní zboží</p> <p>Zajištění nerostných surovin pro export</p> <p>Propojení vydávání exportních a importních licencí</p> <p>Podpora dovozu zařízení potřebného pro exportní odvětví</p>
Finanční podpora	<p>Příspěvky na vývoz</p> <p>Poskytování většího množství úvěrů na financování exportu</p> <p>Nižší úrokové míry pro financování exportu</p> <p>Prodloužení splatnosti úvěrů poskytnutých na financování exportu</p>
Daňové pobídky	<p>Speciální režim odepisování zařízení pro exportní odvětví</p> <p>Daňové výjimky a nižší daně na nerostné suroviny užívané v exportních odvětvích</p> <p>Podstatné snížení daně z příjmu právnických osob a daně z příjmu vztahující se k devizovým příjmům</p> <p>Snížení daně z příjmu vztažené k výrobě zboží určeného pro export</p> <p>Snížení domácí daně na exporty a jejich inputy</p> <p>Snížení cel a nepřímých daní pro domácí dodavatele meziproductů určených pro exportní odvětví</p>
Administrativní podpora	<p>Umožnění zrychlení odepisování základního měni největších exportních podniků</p> <p>Reforma měnového kurzu systému mezinárodního obchodu (zjednodušení obchodní administrace, zřízení bank, které se specializovaly na zahraniční obchod)</p> <p>Založení Korejské obchodní asociace (KTA) a Korejské agentura na podporu obchodu (KOTRA) pro posílení marketingu a usnadnění výměny relevantních informací</p> <p>Poskytnutí finančních benefitů na dlouhodobé půjčky těm firmám, které splní roční plány</p> <p>Měsíční schůze, na kterých byl přítomen i prezident a které umožňovaly pružně reagovat na nové problémy</p> <p>Vytvoření fondu na podporu exportu</p> <p>Posílení kontroly exportu</p> <p>Slevy na železniční jízdné pro dopravu nerostných surovin</p>

Zdroj: KIM, INCHUL. Korea's Economic Development (Summaries of Class Notes), s. 21

Tabulka 6. Komoditní struktura dovozů v letech 1957-68 (v miliónech USD)

	1957-1958		1959-1962		1963-65		1966-68	
	Průměr	%	Průměr	%	Průměr	%	Průměr	%
Jídlo, nápoje, tabák	92,3	22,4	36,9	10,7	84,2	17,9	112,1	10,6
Nerostné suroviny	66,2	16,1	74,2	21,4	108,8	23,1	217,8	20,5
Palivo, mazivo	40,4	9,8	29,8	8,6	31,4	6,7	59,8	5,6
Chemikálie	72,9	17,7	75,2	21,7	89,1	18,9	125,9	11,1
Výrobky zpracovatel. průmyslu	55,7	13,6	49,4	14,3	68,3	14,5	183,7	17,3
Stroje	39,6	9,6	48,5	14,0	81,6	17,3	338,4	31,9
Ostatní	43,1	10,6	32,2	9,3	7,6	1,6	22,4	2,1
Celkem	410,2	100,0	346,4	100,0	471,0	100,0	1060,1	100,0

Zdroj: COLE, David C. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 131

Tabulka 7. Příliv kapitálu do Koreje (v miliónech USD)

Rok	Zahraniční pomoc	Zahraniční půjčky		PZI (A)	Celkový příliv zahraničního kapitálu (B)	A/B (%)
		Státní	Komerční			
~ 1960	2935	x	x	x	2935	x
1965	131	11	28	11	181	6,08
1970	83	147	283	25	538	4,65
1975	1,2	476	802	69	1348	5,12
1980	0,36	1516	1402	131	3049	4,30
1981	0,24	1690	1247	152	3089	4,92

Pozn: PZI - přímé zahraniční investice

Zdroj: LEE JONG WON. *Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects*, s. 309

Tabulka 8. Přehled vybraných makroekonomických údajů v letech 1976-1981

	Růst HDP (%)	CPI	PPI	Bilance běžného účtu (v mil. USD)	Obchodní bilance (v mil. USD)
1976	13,5	15,3	12,1	-313,6	-590,4
1977	11,8	10,1	9,1	12,3	-476,5
1978	10,3	14,5	11,7	1085,2	-1780,4
1979	8,4	18,3	18,6	-4151,1	-4395,5
1980	-1,9	28,7	38,9	-5320,7	-4384,1
1981	7,4	21,4	20,4	-4646,0	-3628,2

Pozn.: CPI - Consumer Price Index - index cen spotřebitelů, PPI - Product Price Index - index cen výrobců

Zdroj: KRAUS, Lawrence B., „The Political Economy of South Korea: Fifty Years of Macroeconomic Management, 1945- 95,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). *The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century*, s. 128-32
Bank of Korea, *Economic Statistic System*, dostupné z: http://ecos.bok.or.kr/EIndex_en.jsp, 6.4.2010 (růst HDP).

Tabulka 9. Ukazatel HDP/ob. pro Jižní Koreu a KLDR (v USD v běžných cenách)

Rok	Korejská rep.	KLDR
1953	67	N/A
1960	94	N/A
1965	114	N/A
1970	283	345
1975	618	503
1980	1704	573

Zdroj: UNCTAD *Handbook of Statistics 2009*. Dostupné z: <http://stats.unctad.org/Handbook/TableViewer/tableView.aspx>
STEINBERG, DAVID. *The Republic of Korea: Economic Transformation and Social Change*

Tabulka 10. Strukturální změny jihokorejské ekonomiky a vybrané makroindikátory v období 1953-81

Indikátor	1953	1961	1971	1981
HNP (v mil. USD)	14	21	95	671
HNP/obyv. (v USD)	67	82	289	1741
Podíl hrubých domácích investic	14,7	12	24,8	29,9
Podíl hrubých úspor	13,1	11,7	16,1	22,9
Podíl exportů na HNP	3,2	6,3	16,1	37,9
Podíl importů na HNP	9,8	14,9	26,5	47
Struktura hospodářství				
Zeměd., lesnictví, rybářství	47,3	39,1	27,2	15,5
Průmysl	9	13,6	21,1	28,5
Služby	42,6	45,4	45,5	54,4
Průmyslová struktura				
Lehký průmysl	78,9	73,7	59,6	45,6
Těžký a chemický průmysl	21,1	26,3	40,4	54,4

Zdroj: KRUEGER, ANNE O., „Korean Industry and Trade Over Fifty Years,“ in Cha Dong-se, Kim Kwang Suk, Perkins, Dwight H. (Editors). The Korean Economy 1945-1995. Performance and Vision for the 21st century, s. 326.

Tabulka 11. Giniho koeficient v letech 1965-85

Rok	Koeficient
1965	0,3439
1970	0,3322
1976	0,3908
1980	0,3891
1985	0,3449

Pozn.: údaje korejské statistické kanceláře

Zdroj: LEE JONG WON. Success and Failure of The Korean Economy and Its Prospects, s. 154

..

Tabulka 12. Rozložení příjmů v nezemědělském sektoru v letech 1965-76

	Podíl na příjmech (%)		Úroveň chudoby (%)	
	40% nejnižší vrstvy populace	20% nejvyšší vrstvy populace	Populace žijící v absolutní chudobě	Populace žijící v relativní chudobě
1965	14,05	46,95	41	12
1970	18,87	43,04	23	5
1976	15,36	48,70	12	14

Zdroj: YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea*. WorkingUSA [online]. December 2006, Vol. 9, No. 4, [cit. 2010-07-10].

Tabulka 13. Počet pracovních stávek a nepokojů v letech 1964-1980

Rok	Počet nepokojů	Rok	Počet nepokojů
1964	126	1972	x
1965	113	1973	x
1966	117	1974	x
1967	130	1975	133
1968	135	1976	110
1969	94	1977	96
1970	90	1978	102
1971	109	1979	105
		1980	848

Zdroj: YANG, MYUNG-JI. *What Sustains Authoritarianism? From State-Based Hegemony to Class-Based Hegemony During the Park Chung Hee Regime in South Korea*. WorkingUSA [online]. December 2006, Vol. 9, No. 4, [cit. 2010-07-10].

Tabulka 14. Podíl čebolů na tvorbě HDP (nezemědělském), v %

Chaeboly (pořadí)	1973	1974	1975
Top 5	5,1	5,6	7,1
Top 10	7,9	8,5	10,7
Top 20	10,9	11,8	14,7

Zdroj: KANG, DAVID C. *Crony Capitalism. Corruption and Development in South Korea and the Philippines*, s. 118.

Tabulka 15. Složení exportů podle regionu a země určení (v %)

Region a země	1960	1965	1968
Asie	73	49	33,4
<i>Japonsko</i>	<i>62</i>	<i>25</i>	<i>21,9</i>
<i>Hong Kong</i>	<i>8</i>	<i>6</i>	<i>3,2</i>
<i>Vietnam</i>	<i>0</i>	<i>8</i>	<i>1,2</i>
Amerika	11	37	55,1
<i>USA</i>	<i>11</i>	<i>35</i>	<i>51,7</i>
Evropa	13	12	8,0
Ostatní	3	2	3,5
Celkem	100	100	100

Pozn: Exporty do Vietnamu nezahnují ty vývozy financované z amerických ekonomických asistenčních fondů.

Zdroj: COLE, David C. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 134

Tabulka 16. Import zboží podle regionu a země původu (v milionech USD)

Region a země	1958		Roční průměr 1967-68	
	Množství	%	Množství	%
Asie	79,2	20,9	699,1	56,7
<i>Japonsko</i>	<i>49,9</i>	<i>13,1</i>	<i>533,6</i>	<i>43,3</i>
Amerika	216,3	57,1	395,3	32,1
<i>USA</i>	<i>209,0</i>	<i>55,2</i>	<i>374,7</i>	<i>30,4</i>
Evropa	72,8	19,3	118,8	9,6
Ostatní	9,9	2,6	19,1	1,5
Celkem	378,2	100,0	1232,2	100,0

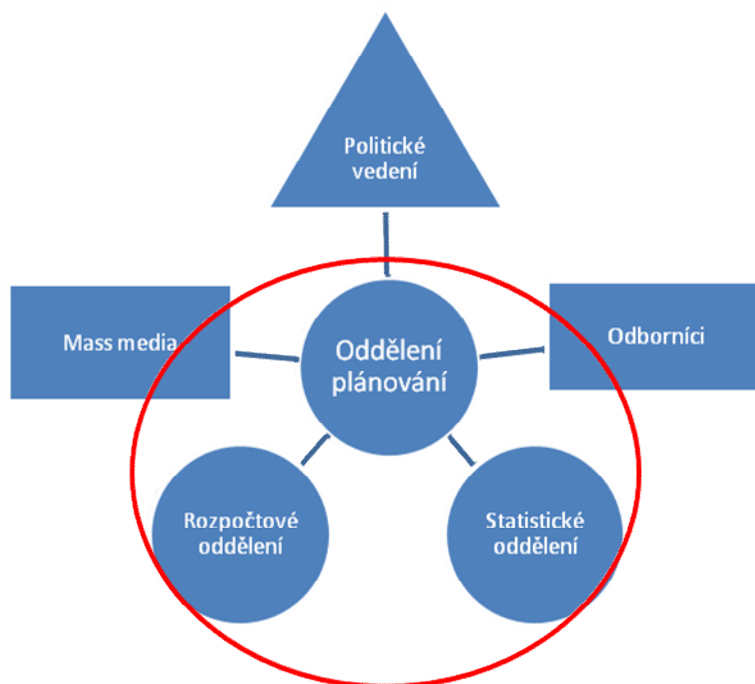
Zdroj: COLE, David C. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 132

Tabulka 17. Korejské příjmy z Vietnamu, 1966-68 (v miliónech USD)

Druh příjmu	1966	1967	1968
Vývoz komerčního zboží	13,8	7,3	5,6
Prodej vojenského zboží	9,9	14,5	30,8
Konstrukční kontrakty a kontrakty na služby	12,3	43,5	58,4
Převody:			
civilisté	9,7	40,6	38,4
vojáci	13,2	30,0	34,4
Ostatní	0,0	8,8	4,6
Celkem	58,9	144,7	172,2
Celkové příjmy z exportu zboží a služeb plus soukromé transfery	558,0	744,8	993,0
Podíl příjmů z Vietnamu na celkových příjmech (v %)	10,6	19,4	17,3

Zdroj: COLE, David C. *Korean Development. The Interplay of Politics and Economics*, s. 135

Graf 1. Systém ekonomického plánování

Ekonomická rada plánování (Economic planning board)

Zdroj: KIM, INCHUL. Korea's Economic Development (Summaries of Class Notes), s. 14